

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

Rapport 'Geweld in de krijgsmacht' nader beschouwd

In dit
nummer o.a.:

- De dienstplicht op termijn uitgesteld • "Wakker worden kollega, dit kan niet!" • O wee, als de vrede uitbreekt...!
- Popplaten • Boeken
- 'De grote krachtproef' • Hiernamaals • 'Vreugdedans' • Je leeft maar één keer • Coupe de Ville • Azië op een schoenveter (5-slot)

MAANDBLAD VAN DE DIENST
HUMANISTISCH GEESTELIJKE
VERZORGING BIJ DE KRIJGS-
MACHT

UITGAANDE VAN HET
HUMANISTISCH VERBOND

nr. 9, september 1990, 29e jrg.

Abonnementsprijs f 15,- per jaar,
te storten op postbankrekening
480414 t.n.v. Hoofdraadsman
HGV te Zeist.

Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Klazien van Brand-
wijk-Wiltjer, Wim Heij (voorz.),
Carine van Hinte, Peter Samwel,
Frank Spoelstra.

Vaste medewerkers:

Adriaan Bijl, Theo Carree, Arend
van Dam, Evert van Dijk, Gerard
van Erkelens, Karen Heij, Pieter
de Jager, Tom Janssen, Willy Loh-
mann, Frits Maas, Len Munnik,
René Nauta, Leo van Opzeeland,
Cor Out, Tom Pauka, Freek Pol,
Wim Reinders, Rien Robijns, Ka-
rel Roskam, Paul Rutten, Hans
Schonk, Klaas Soesbeek, Jan
Stoof, Wessel Visser, Hans van
Wissen.

Eindredactie en vormgeving:

Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht

Adres redactie en administratie:
Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassau-
laan 71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-
14436.

Inhoud

'Vreugdedans'	2
Blijft het rommelen in de marge?	3
Gedicht	7
Popplaten	8
De dienstplicht op termijn uitgeteld	10
Jaarlijkse kollekte HMT's	11
'De grote krachtproef'	12
Coupe de Ville	14
Poster (René Nauta)	16
Prikkels/Vragen staat vrij/ Verder?	18
O wee, als de vrede uitbreekt...!	19
Azië op een schoenveter (5-slot)	20
Lezers schrijven	23
Je leeft maar één keer	24
Hiernamaals/EGO-puzzel	25
„Wakker worden kollega, dit kan niet!”	26
Boeken	29
Willy Lohmann	32

Foto's voorpagina: Monique Kik-
kert en Rienk-Jan Huizenga

'Vreugdedans'

De ontwikkelingen gaan snel. De grenzen gaan aan alle kanten open. Het Oostblok wordt steeds vrijer toegankelijk. De Berlijnse Muur gaat de geschiedenisboekjes in. In navolging zal hij gesloopt worden. Op zichzelf gezien een spectaculaire zaak, gezien de na-oorlogse verhoudingen tussen Oost en West. Oost en West stonden immers al die jaren tegenover elkaar. Twee systemen, die ogenschijnlijk onverenigbaar zijn. Het communisme en het liberalisme, de z.g. vrije markteconomie, hebben al die jaren met elkaar op gespannen voet geleefd. 'Zij' waren immers onze vijand, waartegen we onszelf dienden te beschermen. 'Zij' leefden niet vrij en werden beknot en beperkt. 'Wij' in het vrije Westen, vonden dat we onszelf daartegen moesten bewapenen.

Maar gelukkig..., 'zij' hebben nu ook zelf ingezien dat het communisme als systeem zoals het jarenlang voldeed, achterhaald is. Het lijkt er zelfs op dat zij zich binnen dit bovenal politiek gevecht, gewonnen hebben gegeven. De bevolking van Oost-Europa maakt een vreugdedansje, men voelt zich vrij!

Betekent dat nu ook, dat na het verlaten van de koers van het communisme, het vrije Westen een overwinning op zichzelf heeft behaald? Hebben wij met ons systeem van de vrije markt economie nu aangetoond het altijd al bij het rechte eind te hebben gehad? Voelen wij ons nu trots omdat wij de zege proeven, nadat onze opponent de strijdbijl wenst te begraven? Kortom, staat het feit dat Oost het gevecht staakt, voor een ode aan het Westers kapitalistisch denken?

Ik denk dat, wanneer wij ons deze zege laten aanmeten, wij bedrogen kunnen uitkomen. Want, leven wij vandaag niet in dezelfde wereld als gisteren? Is het niet zo, dat wij leven in een wereld, waar bijna alles is gericht op economische groei en vooruitgang, met moeder aarde als gewillige prooi? Leven wij niet in de veronderstelling dat vooruitgang vooral in onze eigen portemonnee voelbaar moet blijven?

Wij leven in een wereld waarbij in veel gevallen het algemeen belang ondergeschikt dreigt te raken aan het persoonlijk belang. In een wereld ook waar steeds meer mensen zich eenzaam voelen, temeer omdat zij zich dikwijls geen plek meer weten te verschaffen binnen een systeem van 'snel' en bovenal 'jong en dynamisch'. In het z.g. vrije Westen is het menselijk leed groot.

Misschien heeft het Oostblok slechts een voorbeeldfunctie en zou het ook voor het Westen wellicht verstandig zijn zichzelf te onderwerpen aan bezinning op haar eigen bezieling.

Echter, daar past geen gevoel bij van triomf op het Oostblok. Daarbij past ons inkeer en tevens een gerichtheid op de eigen waarden, normen en uitgangspunten. En wie weet maken wij dan ook een vreugdedans, omdat het dan pas écht beter gaat met onze wereld!

Redactie

Blijft het rommelen in de marge?

Kanttekeningen bij het rapport en de aanbevelingen over 'Geweld in de krijgsmacht'

Bibliotheek
voor Humanistiek
Van Asch van Wijckskade 28
3512 VS Utrecht
Telefoon 030 - 312674

17 mei jl. werd aan de minister van Defensie het rapport van een, door het Instituut voor Sociaal-Wetenschappelijk Onderzoek van de Katholieke Universiteit Brabant gehouden, onderzoek naar agressief gedrag bij jonge militairen aangeboden. Het onderzoek, dat in de jaren 1988 en 1989 werd uitgevoerd, werd begeleid door een commissie onder voorzitterschap van Prof. Dr. P. J. D. Drenth.

In onderstaand artikel plaatsen de raadslieden Wil Gerards en Wim Heij een aantal kanttekeningen bij zowel het onderzoeksrapport als bij de door de 'commissie Drenth' gedane aanbevelingen.

Wij willen beginnen met te stellen dat wij het van groot belang achten dat er onderzoek is gedaan naar agressief gedrag onder jonge militairen. En in bepaald opzicht zijn wij blij met de uitkomsten van dit onderzoek, al hebben ze ons geenszins verbaasd. Immers, wanneer het onderzoek niet was gehouden én dus de uitkomsten niet zwart op wit op papier hadden gestaan, had het wellicht nog jaren kunnen duren alvorens er beleidsaanbevelingen waren gedaan zoals deze nu door de 'commissie Drenth' zijn geformuleerd.

Toch kunnen wij er niet omheen om bij het rapport en bij de aanbevelingen enkele kanttekeningen te maken. Eerst dan het onderzoeksrapport.

Struktuur

Wij konstateren, zéér tot onze spijt, dat de structuur van de krijgsmacht feitelijk buiten het onderzoek is gelaten. (Waar-

om eigenlijk?). De krijgsmacht is door de onderzoekers alleen maar opgevat als *situatie* waarbinnen vooral het kwantitatieve aspect van het geweld (in al zijn vormen) is gemeten, zonder dat de krijgsmachtstructuur (het autoritair-hiërarchische, de ondergeschiktheid, enz.) is onderzocht op zijn mogelijk *bijdragende, bevorderende en veroorzakende* rol met betrekking tot het voorkomen van agressie en geweld.

Waarneming verschuift

Naar onze opvatting is de omvang van het voorkomen van geweld in de krijgsmacht (in al zijn facetten) omvangrijker dan de uitkomsten van het rapport aangeven. Dit baseren wij op de jarenlange ervaringen van geestelijke verzorgers - verspreid over de gehele krijgsmacht - met de GV-gespreksgroepen.

Tot deze ervaring behoort zeer zeker ook de waarneming van het verschijnsel

dat, naarmate de diensttijd vordert, er kennelijk een systematische verandering optreedt in de perceptie (bewuste waarneming) van de dienstplichtige van geweldservaringen. Er treedt een *verschuiving* op. Niet alleen reageert de dienstplichtige minder geëmotioneerd op sommige zaken dan in de beginperiode, ook de waardering (van diverse ervaringen) gaat een andere kleur krijgen en zelfs de herkenning ervan raakt verstoord.

Tijdens de opleidingsperiode, zeker bij de wapens, staat het GV-lokaal van naturen iedere GV'er van tijd tot tijd bol van de emoties. Zaken als *uitschelden* (van 'duf konijn' tot 'stuk gebakken baarmoeder'), *intimidatie* ('jij wilt zeker niet naar huis'), *zogenaamde opvoedkundige maatregelen* (opdrukken, tiggeren, enz. als strafmaatregel), *kollektieve straffen* (de voorste twee moeten tijdens velddienst steeds de achtersten ophalen) of *na-inspekties* vallen er lichting na lichting steeds weer opnieuw te beluisteren. Wanneer je als GV'er, aan het einde van hun diensttijd, de veertien maanden met de afzwaaiers evalueert is het heel vaak: 'Wat zijn wij blij dat wij bij de Bravo zijn opgekomen en niet bij de Charly. Als je ziet hoe die gasten worden aangepakt!' Het kost echt heel veel moeite de beleving van hun eigen opleidingsperiode terug te halen in hun herinnering. Terwijl juist

Presentatie van het rapport

Foto Monique Kikkert

Foto Rienk-Jan Huizinga

Over het zinvol vullen van lege tijd gesproken of... over de zin van bepaalde opdrachten of tijdstippen van inspecties

in deze periode – dat zeggen de onderzoekers ook – de meeste 'gevallen' zich voordoen.

Bij de aanbevelingen komen wij hier nog op terug.

Meldingen

Zéér verontrustend, maar weer geheel volgens onze verwachtingen, is het lage aantal meldingen van geweldsvoorvallen; immers, driekwart van alle voorvallen wordt niet gemeld.

Dat de onderzoekers niet hebben onderzocht in welke mate dit te wijten is aan *onbekendheid met de verweer-mogelijkheden*, *gelatenheid* ('het heeft toch geen zin'), *angst* (voor de gevolgen) of *normvervaging* ('het hoort er bij') betreuren wij ten zeerste. Wij zijn overigens van mening dat al deze factoren (en zeker de, in onze ogen, terechte angst: 'Ik zal het beklag wel winnen, maar dan kan ik het voor de rest van mijn dienstdag wel schudden') wel degelijk medeverantwoordelijk zijn voor het geringe aantal meldingen van geweldsvoorvallen.

Opdrachten

Eén van de onderzoeksvragen luidde: Bent u er wel eens getuige van geweest dat een militair van een meerdere een opdracht kreeg die eigenlijk in strijd was met de regels?

Uit de wijze waarop de vraag is geformuleerd, konkluderen wij dat de onderzoekers er kennelijk vanuit zijn gegaan dat er bij iedere militaire 'mindere' een duidelijk beeld bestaat omtrent die regels. Naar onze mening is dat een volstrekte misvatting. Het is juist kenmerkend dat het voor zeer veel militairen (en zeker voor dienstplichtigen) gedurende lange tijd heel moeilijk is – en vaak zelfs gedurende hun gehele dienstdag heel moeilijk blijft – er ten aanzien van veel opdrachten nu juist

achter te komen of deze al of niet in strijd zijn met de regels.

Ter adstruktie enkele 'eenvoudige' vragen:

1. Rekruten krijgen, in de eerste weken van hun dienstdag, te horen dat gedurende de eerste twee maanden van de schoolperiode er niets mag worden opgehangen aan de zgn. pornolatten. In strijd met de regels ja of nee?

2. Een soldaat krijgt op vrijdagmiddag, ná het verlofgangersappèl, na-inspectie. Mag zo'n opdracht gegeven worden?

3. Een groep soldaten begint op vrijdagmorgen, direkt na het appèl met wapenonderhoud. Om elf uur is men klaar. De rest van de dag brengt men op de kamers door met niets doen. Een kwartier voor het verlofgangersappèl vindt de inspectie van de wapens plaats. Volgens het kader is het onderhoud onvoldoende gebeurd. De groep krijgt na-inspectie opgelegd ná het verlofgangersappèl. Juist of niet?

Het lijkt ons een open deur in te trappen wanneer wij stellen dat over de juistheid van bovenstaande opdrachten zéér verschillend zal worden gedacht. Maar hoe betrouwbaar zijn dan de uitkomsten op dit soort onderzoeksvragen?

Persoonsgebonden

De onderzoekers wekken sterk de indruk dat de uitkomsten van het onderzoek hoofdzakelijk moeten worden toegeschreven aan persoonsgebonden factoren.

Wij delen met de onderzoekers de mening dat men de persoonsgebonden factoren voor het voorkomen van normoverschrijdend agressief gedrag (blz. 131) niet moet onderschatten. Maar wij delen met de respondenten de ervaring dat men deze factoren zeker ook niet moet overschatten in vergelijking tot sociale en fysieke omgevingsfactoren.

Wij durven hier nog, op grond van onze ervaring, de structurele krijgsmachtfactoren aan toe te voegen.

N.B. Merkwaardigerwijs constateren wij dat de onderzoekers hier de uitkomsten tegen de ervaringen van de respondenten in interpreteren!

Dan nu de overstap naar de beleidsaanbevelingen.

Instemming, maar...

Met de beleidsaanbevelingen op zichzelf hebben wij geen moeite. Integendeel zelfs. Veel van deze aanbevelingen zijn de afgelopen jaren ook door de Humanistisch Geestelijke Verzorging, o.a. in EGO, reeds bepleit.

Natuurlijk kunnen wij instemmen met een vergroting van de sociale vaardigheden van het kader, met het beklemtonen van het voorbeeldgedrag, met het uitbreiden van de vrijetijdsvoorzieningen, met een verbetering van adequate hulpverlening en met het verkleinen van de bewonersgroepen per legeringsruimte (om er maar een aantal te noemen). En met de 'kommissie Drenth' zijn wij het hartgrondig eens dat er meer in beklag zou moeten worden gedaan. Niet om het in beklag gaan als doel op zich, maar omdat er gegronde redenen voor blijken te zijn zoals het onderzoeksrapport overduidelijk laat zien.

Wij ontkomen niet aan het vermoeden dat Defensie met een aantal van deze aanbevelingen wellicht niet blij zal zijn. Bijvoorbeeld die m.b.t. de vrijetijdsvoorzieningen. Immers, die zijn de afgelopen jaren juist tot een minimum teruggebracht. Of die m.b.t. de verbetering van de hulpverlening. Ieder verzoek voor personele uitbreiding van de Buro's voor Individuele Hulpverlening zijn de afgelopen tijd stelselmatig gehonoreerd met inkrimping. Het zal ons inziens nog een hele klus worden voor de politieke leiding op Defensie om de

ze beleidsaanbevelingen in konkreet beleid om te zetten.

Hoezeer wij echter met de afzonderlijke aanbevelingen kunnen instemmen, toch blijft het rommelen in de marge.

Fundamenteler

Want, naar onze mening omzeilen de aanbevelingen de noodzaak van een fundamentele aanpak van deze problematiek.

Om twee redenen menen wij dat de aanbevelingen voorbij gaan aan de kern van de zaak.

1. Naar onze vaste overtuiging wordt de relatie tussen de krijgsmacht en het voorkomen van geweld niet alleen door de krijgsmacht als situationele (de plaats van handeling) maar mede ook als structurele (hiërarchie, ondergeschiktheid) gegevenheid bepaald.

2. Zo ook is de bescherming van de individuele militaire mens (ten overvloede: wij begrijpen daar steeds onder zowel de dienstplichtigen als vrijwilligdienenden) niet alleen gelegen in de personele aspecten van betrokkenen en de situationele gegevenheden van de krijgsmacht, maar zeer zeker ook in de structurele gegevenheden van die organisatie.

Alhoewel het hier om twee zelfstandige relaties gaat hebben ze toch tegelijkertijd ook een vanzelfsprekend onderlinge samenhang.

De hierna volgende aanbevelingen dienen tevens ter verduidelijking van hetgeen wij met het bovenstaande precies bedoelen.

Pre-opleidingsperiode

Wanneer het de krijgsmacht werkelijk ernst is met de bescherming van de individuele mens, dan stelt men *alle* deelnemers *niet pas tijdens het opleidingsproces* (zoals aanbeveling 5 van de 'Kommissie Drenth' wil) op de hoogte van wat toelaatbaar is of niet, maar gaat dat *vooraf* aan het opleidingsproces. Wij pleiten er nadrukkelijk voor, juist ter bescherming van die individuele krijgsmacht-mens, dat de rekrut *eerst* weerbaar wordt gemaakt *alvorens* de opleiding wordt gestart.

Wij denken, om het konkreter te maken, aan een pre-opleidingsperiode van b.v. twee weken. In zo'n aanloop/introductie-periode worden rekruten (in burger rondlopend en zonder nog onder de krijgstuicht te zijn gesteld) geïnformeerd over:

- wat de opleiding zal gaan inhouden, in welke vormen dat zal gebeuren en wat het uiteindelijk doel is dat wordt nagestreefd;
- wat de grenzen van de toelaatbaarheid daarvan zijn waar men (meerdere en mindere) elkaar een halt dient toe te roepen;
- waar en hoe men zijn recht kan halen (héél belangrijk);
- welke hulpverleners men kan inschakelen;
- over welke vrijetijdsvoorzieningen men kan beschikken;
- enz., enz.

Het behoeft geen verdere toelichting wanneer wij stellen dat in deze periode een belangrijke rol is weggelegd voor *onafhankelijk* van de krijgsmacht opererende groeperingen en organisaties zoals de vakbonden en de hulpverlenende disciplines.

Pas een zo ingevulde pre-opleidingsperiode kan rekruten werkelijk weerbaar (der) maken, omdat ze daardoor een referentiekader verwerven waarmee zij gedragingen en ervaringen - waarmee zij gedurende hun gehele diensttijd geconfronteerd (kunnen) worden - kunnen beoordelen en kunnen be-meten.

Op zich is een verbetering van de kwaliteiten van de meerderen een prima zaak. Maar uitsluitend daar het heil

van verwachten is niet alleen een erg paternalistische gedachte, maar principieel ook nog onjuist. Het beoordelen van het toelaatbare is een recht en een taak van *allen*; maar dan moeten ook *allen* worden toegerust op deze taak.

In dit verband nog twee korte opmerkingen.

Weerbare soldaten zijn de beste bescherming voor kaderleden. Immers soldaten die heel goed weten wat mag en niet mag doen een meerdere wel twee keer nadenken alvorens een grens te naderen, laat staan die te overschrijden.

Bovendien zijn *weerbare* soldaten de beste stimulans voor iedere meerdere om zijn kwaliteiten te vergroten.

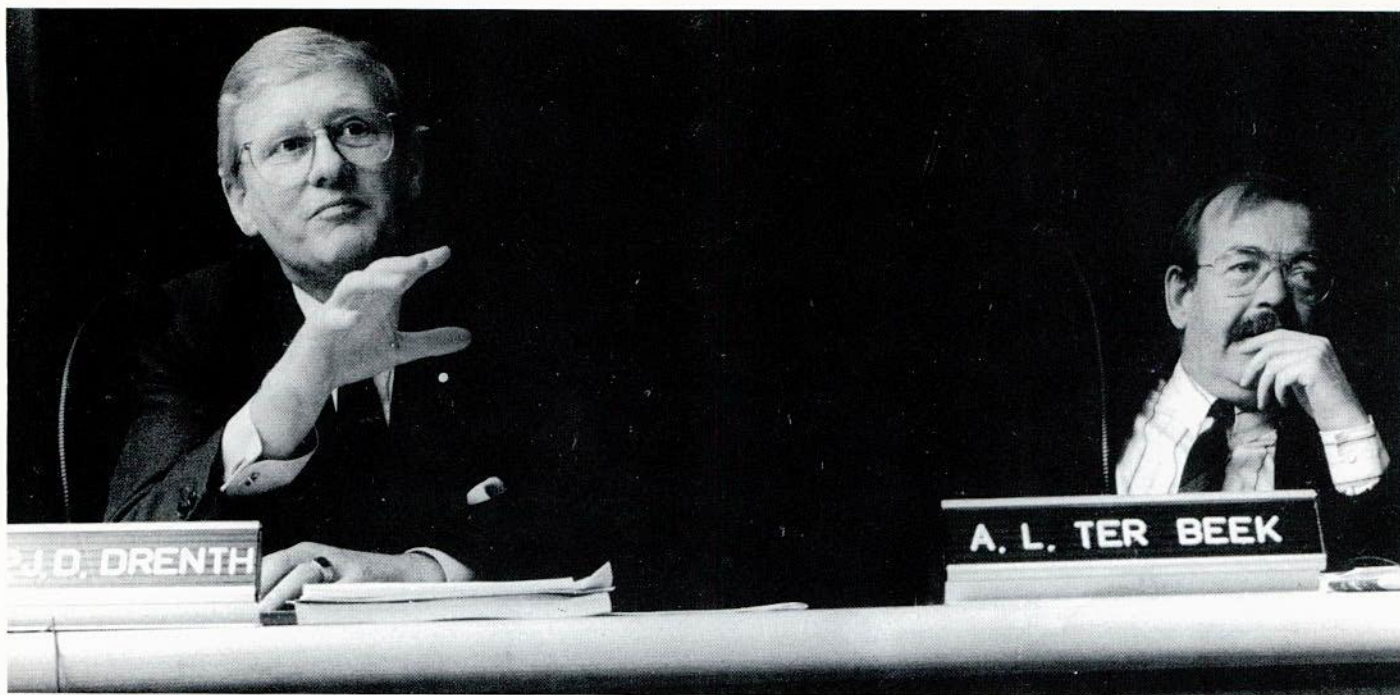
Krijgstucht omschrijven

Kennis omtrent de krijgstuicht (en alles wat daar mee samenhangt) kan alleen verworven worden en dus bestaan wanneer deze *volledig* en goed omschreven is. Een krijgstuicht die voor een belangrijk deel bestaat uit ongeschreven regels is nauwelijks overdraagbaar, biedt de mogelijkheid tot zeer uiteenlopende interpretaties en kan leiden tot willekeur en rechtsonzekerheid.

Is er echt geluisterd naar de ervaringen van Jan Soldaat?

Foto Rienk-Jan Huizenga

Soms spreken handen meer dan monden

Foto Monique Kikkert

Bevoegdheden scheiden

Tot op de dag van vandaag is het zo dat de kommandant manager is van een onderdeel, zowel als woon- en leefgemeenschap als ook van dat onderdeel als militaire functie. Daarbij is hij tegelijkertijd én opsporingsambtenaar van onkrijgstuchtelijke gedragingen én aanklager én rechter én – in vele gevallen – tenuitvoerlegger.

Een absolute voorwaarde voor de bescherming van de individuele militaire mens is ons inziens gelegen in het scheiden van de bevoegdheden op het vlak van management, op het vlak van krijgstucht-rechtspleging en het beklagrecht. In onze visie kan de kommandant alle verantwoordelijkheden behouden met betrekking tot het management van de 'onderneming', maar de krijgstucht-rechtspleging en het beklagrecht moeten bij een onafhankelijke instantie worden ondergebracht. Voor een deel is dit proces reeds in gang gezet (beklagzaken zullen binnen afzienbare termijn nog slechts door een militaire kamer van een burgerrechtbank worden behandeld). Maar minstens zo belangrijk is iets dergelijks te doen met de krijgstucht-rechtspleging. Zolang de hiervoor geschetste 'meerpette-kultuur' voortduurt heeft men geen resultaten te verwachten, noch op het vlak van het melden van vergrijpen, noch met betrekking tot een vergroting van de weerbaarheid van de individuele militair.

Lege tijd

De krijgsmachtleiding moet eindelijk eens ophouden met het ontkennen van het op grote schaal vóórkomen van lege tijd. Dat dit verschijnsel echt bestaat valt dagelijks niet alleen te beluisteren, maar ook waar te nemen. Denk ook in dit verband aan het in opdracht van de AVNM (mei 1989) gehouden onderzoek

naar de beleving van dienstplichtige militairen (68% van de dienstplichtigen heeft 2 tot 4 uur per dag niets te doen). Het bevremdt ons dan ook zeer dat de 'Kommissie Drenth' (aanbeveling 3) een beter en efficiënter organiseren van het werk bepleit. Onze (voor de hand liggende) konklusie is dat er dan nog meer lege tijd zal ontstaan. Lege tijd is, naar onze opvatting, inhaerent aan de krijgsmacht en dat moet nu maar eens openlijk worden erkend. De oplossing kan alleen gelegen zijn in het zinvol vullen van deze tijd, let wel: *zinvol vullen gezien vanuit de individuele mens*. Dat houdt bijvoorbeeld in dat men toe moet staan dat mensen, gedurende de diensturen, cursussen volgen, muziek beoefenen, enz. Zoiets is best op basis van duidelijke afspraken en/of contracten te organiseren.

Scheiding van sferen

Tenslotte achten wij het een noodzakelijke voorwaarde voor de bescherming van de individuele mens in de krijgsmacht (en wij zijn niet de eersten die dit bepleiten) dat er eindelijk eens een onderscheid wordt gemaakt tussen oorlog/oefen-, kazerne- en leefsituatie. Wanneer de krijgsmacht serieus van plan is iets te doen aan de bescherming van de leefsfeer van de individuele mens, dan zal ze moeten beginnen met een duidelijk onderscheid aan te brengen tussen situaties waarin de krijgsmachtverhoudingen stringenter moeten gelden en die waarbij deze nauwelijks of geen relevantie hebben. Is het laatste het geval, dan moet de militaire mens zijn tijd als gewoon en gelijkwaardig burger kunnen beleven. Wij doelen op (wat Andries de Jong in zijn boek 'Minderen - Meerderen - Mensen. Leven en geleefd worden in de militaire dienst' - Baarn, 1969 - reeds uitstekend verwoordde) een duidelijke scheiding tussen oorlog/oefen-situatie, de kazer-

ne-situatie tijdens de diensturen en de vrije tijd. In dit verband lijkt het ons noodzakelijk dat de thans bestaande wijze van huisvesten van onderdelen – tot op dit moment analoog aan de organisatie-opbouw van het onderdeel (een groep per kamer, een etage per peloton, enz.) – wordt doorbroken. Wij pleiten dan ook voor een huisvesting naar hotelmodel (zoals die reeds lang bestaat voor officieren en onderofficieren).

Experiment

De krijgsmacht beleeft het historische moment van vijandloos te worden. Daarom was nooit tevoren de tijd zo rijp en zo gunstig om veilig en vergaand te experimenteren ten gerieve van de noodzakelijke vernieuwing van krijgsmachtstructuren.

Nederland behoort tot de meest progressieve landen ter wereld.

Moed, vooral ook persoonlijke moed, was de eeuwen door een begrip waar de krijgsmacht een bijzonder hoge waarde aan heeft toegekend.

Wij roepen de politieke en militaire leiding op om liever de moed te tonen om deze gelegenheid tot vergaand experimenteren niet onbenut voorbij te laten gaan, dan in plaats daarvan zich te blijven koesteren aan koudwatervrees.

Het gaat om mensen!

Wil Gerards en Wim Heij

Het onderzoeksrapport kan bij het IVA worden besteld door f 25,- over te maken op bankrekeningnummer 68.65.13.886 van de NMB te Tilburg (postbanknummer 109.53.61) ten name van de Stichting IVA onder vermelding van 'Geweld in de krijgsmacht.'

gedicht

De dichter Wim de Vries (geb. 1923) werd tijdens de Tweede Wereldoorlog gedwongen tot het verrichten van dwangarbeid in de Duitse stad Kassel. Zeven en dertig jaar later keerde hij voor de eerste keer naar deze, voor hem zo beladen, plek terug. Nadien bezocht hij deze stad nog diverse keren. Hij werkte o.a. mee aan een onderzoeksproject van de Universiteit van Kassel over de geschiedenis van deze stad gedurende de Nationaal-Socialistische periode en was nauw betrokken bij een ontmoetingsbijeenkomst van voormalige dwangarbeiders in Kassel.

De hernieuwde contacten met deze Duitse stad inspireerden De Vries tot het schrijven van een cyclus gedichten die (tweetalig) gebundeld werd met als titel 'Terug naar Kassel / Zurück nach Kassel'.

Enerzijds zijn deze gedichten op te vatten als een afrekening met een periode die gekenmerkt werd door onderdrukking en gruweldaden, anderzijds ademen ze een sfeer van vergevingsgezindheid en een verlangen naar duurzame vrede. In die zin laten de gedichten van deze 'dichter zonder moeilijke woorden' zich lezen als een stem voor een menselijker toekomst. Het hiernaast afgedrukte gedicht, Kassel 1984, kan als kenmerkend worden gezien voor deze, in ieder opzicht, kwalitatief uitstekende gedichtenbundel.

Wim de Vries: Terug naar Kassel / Zurück nach Kassel. Robbemon, 's-Gravendeel 1990. 67 blz. f 19,90. (WH)

KASSEL 1984

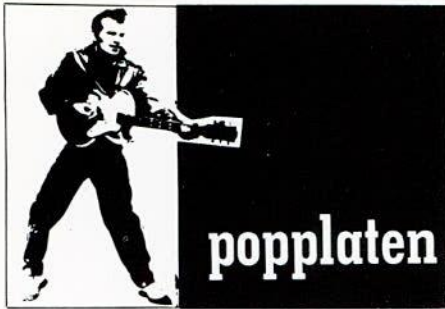
Nu ik weer door deze stad wandel, veerkrachtiger dan toen,
de sterk klimmende straten
in vaste cadans bestijg, mij
niet weet achtervolgd door
schreeuwende soldaten, mijn maag
gevuld in het hotel waar ik
verblijf, geen hakenkruis meer
zie en geen alarm meer hoor,
zou ik me volkomen vrij moeten
voelen, maar er is altijd wel
iets dat oude wonden openscheurt.
Zoals de taxichauffeur die amper
antwoord geeft op mijn beleefde
vragen.

De agent die snauwt als ik
een zebrapad negeer.

Een foto van een soldaat achter
een etalageruit.

En later weer een man die, als ik
vraag naar een bepaalde straat,
aanbiedt met mij mee te lopen.

Het deed me even hopen, maar omstreeks
middernacht brak in de Werner Hilpert-
Strasse, opnieuw de Tweede Wereld-
oorlog uit.

Het heeft er alle schijn van dat de Nederlandse popmuziek weer goede tijden tegemoet gaat. Lois Lane, Lady Duffer en de Urban Dance Squad blazen binnen en buiten onze landsgrenzen een aardig toontje mee. Uit de toon valt de groep Fatal Flowers wiens leden ondanks goede reacties op hun laatste album, besloten de pijp aan Maarten te geven, de band ging uit elkaar.

Sjako! – Secret Skin

De Haarlemse groep Sjako! is geen nieuwkomer in de vaderlandse popsce- ne, de groep bestaat al bijna tien jaar. Het debuutalbum van de band getiteld 'Sjako!' verschijnt in 1985 en wordt in 1989 opgevolgd door 'L'amour qui fait... boum!'. De groep heeft dan inmiddels het pleit bij de insiders al gewonnen, getuige de wekenlange notering van het album in de lijst van favoriete albums van de medewerkers van het blad OOR.

In juli volgde dan de release van 'Secret Skin', het derde album van Sjako!. Dit album plaatst de band zonder twijfel in de top van de Nederpop. De opnames werden gemaakt in de Hilversumse Wisseloord studio onder productionele leiding van de Amerikaan Robert Musso. Musso werkte in het verleden onder andere met mensen als Tom Waits, Mick Jagger en The Ramones.

Sjako!

Sjako! werd onlangs door de Stichting Popmuziek Nederland in de gelegenheid gesteld om haar muziek en meer specifiek het album 'Secret Skin' onder de aandacht te brengen van een internationaal gezelschap van mensen uit de muziekbusiness. De groep werd uit-

gezonden naar het 'New Music Seminar' in New York om daar enige optredens te verzorgen.

Je kunt Sjako! gerust een powertrio noemen. De samenstelling van de band bestaat louter uit de basiselementen die een rockformatie nodig heeft: drums (Jaap J. Vrenegoor), bass (Thijs Vermeulen) en guitar en zang (Wouter Planteydt). Het tiental stukken op het album kunnen het best getypeerd worden als hevige en compacte rocksongs. Sjako! brengt rockmuziek die een publiek van de modale popliefhebber tot de metal-fan kan aanspreken. De muziek van Sjako! is stevig en soms gecompliceerd, maar nooit gekunsteld of onnodig ingewikkeld. Sjako! houdt er op 'Secret Skin' flink de vaart in. Uptempo rocksongs zijn o.a. de openingstrack 'Rattle these chains', het titelnummer 'Secret Skin', 'Don't wait' en 'Tame that Bitch'. Vooral op dit laatste nummer gooit gitaartijger Wouter Planteydt alle remmen los. De eerste single die van het album getrokken werd is 'The lethal one' dat bij vlaggen doet denken aan Randy Newman's 'You can leave your hat on' dat ooit door The Jess Roden Band tot een hit werd gemaakt. Minder heftig zijn 'Fed-Up', het meer popachtige 'Nights' (funky-breaks) en 'Red Ballad'. Het album wordt afgesloten met de enige cover op het album: 'Foxy Lady', oorspronkelijk van Jimi Hendrix.

Op 'Secret Skin' laat 'Sjako!' zien een rockband van internationaal kaliber te zijn. De Hilversumse discjockeys zijn nu aan zet om dit album de aandacht te geven die het verdient: veel!

(Columbus Records/Phonogram)

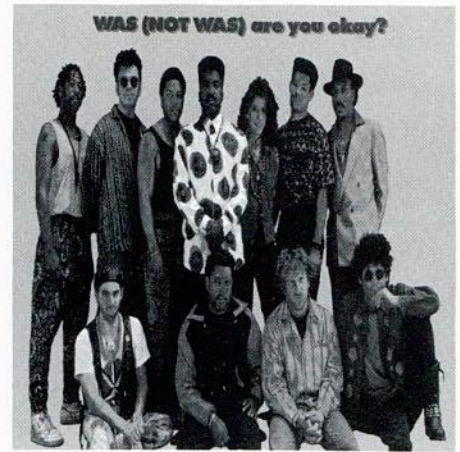
Was (Not Was) – Are you okay?

Een vrij uitzonderlijk gezelschap is de Amerikaanse 'fun-funk' formatie Was (Not Was). De uitzonderlijke naam van deze formatie slaat op het feit dat een deel van de band als achternaam Was draagt en een ander deel niet, vandaar Was (Not Was).

Broer Don Was is naast muzikant een gewild producer die o.a. verantwoordelijk was voor het album 'Nick of Time' van Bonnie Raitt, dat eerder dit jaar onder de Grammy Wards werd bedolven. Ook werkte hij met de B 52's en Iggy Pop en draagt hij de productionele verantwoordelijkheid voor het nieuwe album van Bob Dylan.

Het album 'Are you okay?' is inmiddels al het vierde album van Was (Not Was) en volgt twee jaar na het vorige 'What's up dog?'. Wie hits kent als 'Spy in the house of love', 'Out comes the freaks' en vooral 'Walk the dinosaur' die te vinden waren op dat vorige album, weet uit welk vaatje de Was brothers doorgaans tappen. Ze staan in de eerste plaats voor spetterende swingmuziek, die bestaat uit een fusie van harde funk en soul.

Op het nieuwe album borduren ze op dat stramien voort, met die aantekening dat op dit album, met name in hun negentiger jaren uitvoering van 'Papa was a rolling stone', housebeats en rap-

Was (Not Was)

muziek worden geïntegreerd. De remake van de hit van de Temptations uit de jaren zeventig heeft inmiddels de verschillende hitparades bereikt. Behalve bij deze hit kunnen ook nog bij een aantal andere albumtracks de beentjes van de vloer. Dat geldt met name voor de titeltrack 'Are you okay?', voor 'K-mart wardrobe', 'Dressed to be killed' en 'How the heart behaves'.

Dit laatste nummer bevat het volgende fraaie rijmpje: „The line between pleasure and pain, can't be measured by means of the brain. Mere reason alone can never explain, how the heart behaves". (De grens tussen plezier en pijn, kun je niet bepalen met behulp van het brein. Het verstand alleen kan nooit verklaren, wat het hart doet.)

In 'I feel better then James Brown' wordt de draak gestoken met de ego-tripperi-j van veel 'soulbrothers en -sisters'. In 'Elvis' Rolls Royce' is een vocale gastrol weggelegd voor Leonard Cohen, die vertelt hoe hij als een soort Knight-rid-er door de Rolls van de King wordt rondge-reden. Wanneer ze bij de poorten van Graceland aankomen worden zijn ogen vochtig „home sweet home to rock 'n' roll".

'Are you okay?' is een fantastische plaat gemaakt door een aantal prettig ge- stoorde broers (niet broers), die je moet beluisteren wanneer je van goede dansmuziek houdt en de wereld niet al- tijd even serieus neemt. (Fontane/Pho- nogram)

De Kreuners – Hier en nu

De Belgenpop staat weer volop in de belangstelling, ook hier te lande. Dat heeft alles te maken met het feit dat de groep Clouseau na het eigen land ook Nederland heeft veroverd. Hun album 'Hoezo?' heeft hier inmiddels de plati- na-status bereikt. Maar ook de groep Vaya Con Dios is uitermate succesvol. De single 'What's a woman...' stond langer dan drie maanden in de Neder- landse hitparade genoteerd, waarvan een aantal weken op de hoogste posi- tie. In België wordt de wederopleving van de Belgenpop mede toegeschreven aan de ruime aandacht die de Belgi- sche commerciële televisie, TVM aan nationaal talent besteed.

Onderdeel van de nieuwe Belgische golf zijn ook De Kreuners, een formatie die ook al in de eerste helft van de jaren tachtig actief was. In de periode van 1981 tot en met 1986 verschenen een vijftal albums van De Kreuners, waarna een lange stilte intrad. De heropleving van de Belgenpop heeft hen blijkbaar geïnspireerd om wederom de studio in te duiken en met nieuw plaatwerk op de proppen te komen. Dit jaar hebben ze met het album 'Hier en Nu' de stilte doorbroken en warempel, ze scoorden zelfs een kleine hit in Nederland met het aanstekelijke 'Ik wil je'.

De songs op 'Hier en Nu' gaan vrijwel allemaal over de liefde, gelukkig soms, ongelukkig vaak. 'Ik wil je' gaat over een dame die het niet kan laten om affaires voor één nacht aan te gaan („Morgen heeft ze spijt, dat weet ze veel te goed. Toch doet ze het opnieuw en opnieuw en opnieuw"). 'Door jou' gaat over oogcontact zoeken in de kroeg met de vrouw van een ander en 'Toch ga ik weg' over een verstikkende relatie. Het grootste deel van de tracks gaat in een hoog rocktempo. Dankzij het feit dat zanger Walter Grootaerts de woorden zo goed uitsprekt zijn de teksten goed te volgen. De eerste 'ballad' die we tegenkomen is het negende nummer van het album: 'Maak me wakker'. Bij de live-uitvoering van dit nummer zullen de aanstekers ongetwijfeld in grote getale in de hoogte gehouden worden.

De Kreuners anno 1990 doen meer dan eens denken aan de Nederlandse Tröckener Kecks. Dat de groep die gemeenschappelijkheid ook gevoeld moet hebben blijkt uit het feit dat ze op het album 'Hier en Nu' een eigen versie van het Kecksnummer 'Nu of Nooit' hebben opgenomen. Het belangrijkste verschil tussen De Kecks en De Kreuners is dat het geluid van de laatsten iets meer gepolijst is. Wanneer je uitsluitend geïnteresseerd bent in grensverleggende popmuziek moet je niet bij De Kreuners zijn. Ben je echter bevattelijk voor snelle popnummers gezongen in de Nederlandse taal, waarin op treffende wijze kleine liefdesgeschiedenissen en -drama's worden bezongen, dan ben je bij De Kreuners aan het goede adres. Sterker nog, voor dat je het weet fluit je hun deuntjes als je op de fiets zit. (EMI)

The Neville Brothers

Neville Brothers – Brother's Keepers

Absolute kanjers in de hedendaagse popmuziek zijn de uit New Orleans afkomstige Neville Brothers. De stad New Orleans, gelegen in het zuiden van de Verenigde Staten in de Mississippi Delta, is sinds decennia een smeltkroes waar allerlei muziekculturen elkaar ontmoeten en nieuwe ontstaan. Het is niet voor niets dat deze stad de bakermat van de jazzmuziek is. New Orleans kent ook zijn eigen soul- en funktraditie. Opvallend hierbij is de grote rol van blaas- en toetseninstrumenten.

De Neville Brothers zijn momenteel de belangrijkste muzikanten die de New Orleans soultraditie uitdragen. Art Neville had zijn eerste hit al in 1954, terwijl broer Aaron in 1967 een grote hit had met het nummer 'Tell it like it is' dat enkele jaren geleden nog in een witgewassen versie door 'Miami Vice' Don Johnson de hitparade werd ingezongen. Nachttegaal Aaron Neville wist onlangs nog in duet met Linda Rondstadt een aantal hits te scoren.

Gebroeders Art en Cyril Neville zijn de eerste broers die samen gaan musiceeren in de funkformatie 'The Meters' die aan het eind van de jaren zestig wordt opgericht. In 1977 wordt de groep The Neville Brothers opgericht. 'Brother's Keepers' is de vijfde elpee van de groep sindsdien. Nog vorig jaar verraste de groep iedereen met het fantastische album 'Yellow Moon'. Sommige insiders fronsten dan ook even de wenkbrauwen toen kort geleden al weer een nieuw album van de gebroeders Neville werd aangekondigd. Kan een band zo kort

achter elkaar twee goede albums afleveren was de vraag. De groep heeft haar fans niet teleurgesteld, ook 'Brother's Keepers' is van uitzonderlijke klasse.

De muziek op dit album omvat verschillende soorten songs. Zo zijn er een aantal uiterst dansbare funknummers, verschillende ingetogen, gospelachtige songs en een aantal duidelijk op reggae-ritmes gebaseerde tracks. Van de uiterst dansbare songs springen 'Brother Jake', 'River of life' en 'Witness' het meest in het oog. Een aantal van de ingetogen songs zijn mystiek (Brother Blood), soms religieus geïnspireerd (Steer me right, sweet Jesus), Aaron Neville schittert wederom vocaal in 'Fearless' en in 'Bird on a wire', een nummer geschreven door Leonard Cohen. Cyril Neville, die zich bij optredens steevast toot met symbolen uit de rastafari-godsdienst, was verantwoordelijk voor het nummer 'Jah Love'. In de titelsong 'Brother's Keepers', een aanklacht tegen onrecht in de ghetto en oproep tot solidariteit, komen de verschillende broers beurtelings vocaal aan bod. Opvallende covers op 'Brother's Keepers' zijn verder 'Fallin' Rain' (van rocker Link Wray), 'Mystery Train' (onder meer bekend in de uitvoering van Elvis Presley).

Dit album van de Neville Brothers weet ontelbare malen moeiteloos de gevoelige plekken te raken, de onderbuik wanneer de funk losbreekt en de gevoelige snaar in de wonderschone ballads waarin ze voor medemenselijkheid en strijd tegen onrecht de aandacht vragen.

Paul Rutten

De Kreuners

De dienstplicht op termijn uitgeteld

Het verdwijnen van de vijand in het Oosten heeft niet alleen een eind gemaakt aan de comfortabele zekerheid van de Oost-West tegenstelling, het heeft op termijn ook het voortbestaan van de dienstplicht op het spel gezet.

Een krijgsmacht is te rechtvaardigen door een bedreiging. De bedreiging die men meende te ontwaren: een massale verrassingsaanval van het Warschau Pact is verdwenen, zo die bedreiging er feitelijk ooit geweest is. De hypothese lijkt plausibel dat zelfs Stalin nooit de mogelijkheden, noch de intentie heeft gehad met wapengeweld West-Europa in te nemen. Het toevoegen van 240 miljoen dissidenten aan de toenmalige grote eigen collectie was ook in de Koude Oorlog een hoogst onwaarschijnlijke doelstelling. En aangezien krijgsmachten niet uitsluitend voor de mooiigheid gehouden worden en ook moeilijk uitsluitend met traditionele en economische motieven allèen gerechtvaardigd kunnen worden, is de vraag gewettigd of er niet toch een hoeveelheid gevaar valt te signaleren, op grond waarvan een min of meer omvangrijk militair apparaat in stand moet blijven en daarmee verbonden de dienstplicht.

In tal van betogen over een nieuwe veiligheidsorde in Europa en de rol van de NAVO daarin, worden oude gevaren nieuw leven ingeblazen, en nieuwe gevaren zonder veel bewijs tot de grote gevaren van de toekomst verheven, gevaren waarvoor een militair apparaat het gepaste antwoord zou zijn. In een adem worden dan het nationalisme in Hongarije, Roemenië, Joegoslavië, Azerbeidsjan, Oesbekistan en elders genoemd, aangevuld met de mogelijkheid dat Duitse nationalist straks in de herenigde Heimat naar de macht zullen grijpen en de kernwapens. De Derde Wereld wordt in toenemende mate, gezien de inderdaad ernstige problematiek van de proliferatie van chemische en kernwapens en bijbehorende raketten, tot de top tien van de nieuwe bedreigingen gerekend. Het Moslimfundamentalisme wordt in de vijandpap gemengd, waarbij sommigen een sijnhad, een heilige oorlog, ook tegen het vreedzame Westen en Noorden niet uitsluiten. En uiteraard wordt ook het terrorisme van stal gehaald en vooral het internationaal terrorisme, waarmee niet bedoeld wordt het staatsterrorisme van die staten die door nucleaire afschrikking nog steeds steden en volkeren gijzelen.

Instabiliteit

Instabiliteit is een ander toverwoord, dat zonder verder nadenken tot de ervaring van bedreigd-zijn moet leiden, zonder dat men zich realiseert dat instabiliteit de normale fase is die doorgemaakt moet worden als men op weg is van de zekerheid der Koude Oorlog naar de liberale markteconomie die we allen wensen. Een in stukken vallende Sov-

jetunie is een ander schrikbeeld, waarbij men er van uit gaat dat zulks gepaard gaat met rebellerende groepen die van de centrale regering van instructies zijn voorzien hoe de hen kennelijk ter beschikking gelaten kernwapens tegen elkaar en het Westen te gebruiken. Zelfs de drugs blijken goed te zijn voor het inzetten van slagschepen, zij het dat niet iedere staat hiertoe overgaat, mogelijk bij gebrek aan slagschepen.

Er zijn natuurlijk ook nieuwe, of tot nieuw leven gewekte oude bedreigingen, die ernstig te nemen zijn, maar zij zijn van zulk een soort en aard dat hierop geenszins het antwoord van de massalegers met bijbehorende strategie past.

Voor de veiligheidsgarantie blijft slechts over een kleine, territoriale defensieve defensie en, kennelijk nog steeds politiek gewenst, een multinationale snel inzetbare vredesmacht met het doel vrede te bewaren of, in het ergste geval, af te dwingen.

Chartervliegtuig

Het gaat dan om een aantal, hoewel niet zeer veel moderne wapens voor de territoriale defensie en voorts een met relatief ouderwetse wapens toegeruste vredesmacht voor snel te klaren klussen.

Realiseren we ons dat Nederland in het voorlaatste geval van internationaal optreden in de Golf anderhalve mijnenjager heeft kunnen inzetten, dan lijkt in het ergste geval van 'peace enforcement' in de Derde Wereld een nationale bijdrage van 300 mariniers en een gecharterd Martin Air toestel wel voldoende. Maar de meest waarschijnlijke Ne-

derlandse gevechtsoperatie in de toekomst zal bestaan uit het zenden van 24 mariniers naar Achterbafra om op de verkiezingen toe te zien. En de vraag hoeveel fregatten en tankbataljons we nodig hebben om daarbij te assisteren en of een minimale nucleaire afschrikking voldoende zal zijn om verkiezingsfraude te voorkomen, is niet moeilijk te beantwoorden: we hebben dat allemaal niet meer nodig.

En zelfs als we naar de recente golfcrisis kijken, waarin Nederland met een tweetal fregatten acte de présence blijkt te geven, ook dan houden we er nog 12 over om op de Noordzee te spelen.

Redeneringen als zou Saddam Hussein bewezen hebben dat we toch maar een grote strijdmacht paraat moeten houden, zijn volslagen buiten de (veiligheids-)orde.

Vooralsnog meent de VS met haar militair vermogen, althans als het eigen (olie-)belang mede een rol speelt, snel VN-resoluties te moeten afdwingen, maar ook op dat punt mag in de verdere toekomst verwacht worden dat ook voor de VS het tijdperk van "peace through strength" tot het verleden gaat behoren. Niet de militaire middelen maar de economische en politieke middelen zullen in de volgende eeuw doorslaggevend zijn. Een multinationale politiemacht, bij voorkeur van de VN en desnoods onder de vlag van de VN zal op den duur steeds waarschijnlijker worden en in dat kader passen slechts bescheiden nationale bijdragen. Datzelfde geldt ook voor een eventueel toekomstige Europese (militaire) politiemacht.

Er is geen plaats meer, geen behoefte meer aan dienstplichtigen. In de uiteindelijke kleine krijgsmachten, die mede ook om economische redenen steeds beperkter zullen zijn, dienen om redenen van efficiëntie en billijkheid slechts plaatsen voor professioneel krijgspersoneel aanwezig te zijn.

Afspiegeling

Dat de krijgsmacht via de dienstplicht een afspiegeling van het volk dient te zijn om daarmee de vermaatschappelijking in stand te houden, is een loos argument. Enerzijds geldt het immers niet voor andere dienstverleners, zoals verpleegkundigen, loodgieters, rechters en prostituees. Anderzijds betreft de dienstplicht slechts een deel van de jongemannen van een bepaalde leeftijd, die veelal nog niet tot politieke rijpheid zijn gekomen. Hierbij moet ook nog worden aangetekend dat de vrouwelijke helft so wie so niet meedoet.

Staatsgreep

Dat dienstplichtigen een staatsgreep zouden kunnen vrijdelen, is niet waar, gezien de historie van staatsgrepen: de hoge officieren zijn immers geen dienstplichtigen. Overigens, een staatsgreep komt niet tot stand omdat er op macht beluste generaals en kolonels zijn, maar omdat de maatschappelijke en politieke structuur waarin zij

Jaarlijkse kollekte HMT's

Van 8 tot en met 14 september houdt de Stichting Humanistisch Thuisfront weer haar jaarlijkse geldinzamelings-ak-tie voor de Humanistisch Militaire Tehuizen. Er zijn vier HMT's: in Havelte, 't Harde, Nunspeet en Seedorf.

De opbrengst van de kollekte wordt ge-bruikt om nog aktiever door te gaan met een gericht activiteitenprogramma in de HMT's om de verveling en eentonig-heid te doorbreken waar soldaten tij-dens hun dienstplichtperiode mee te maken krijgen.

De tehuizen organiseren o.a.:

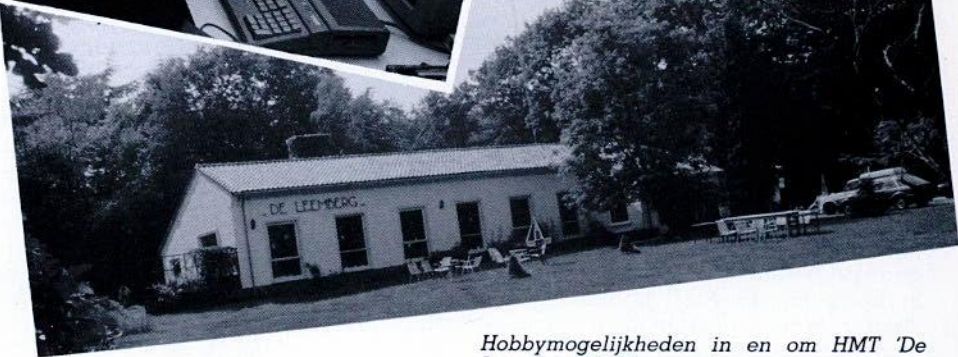
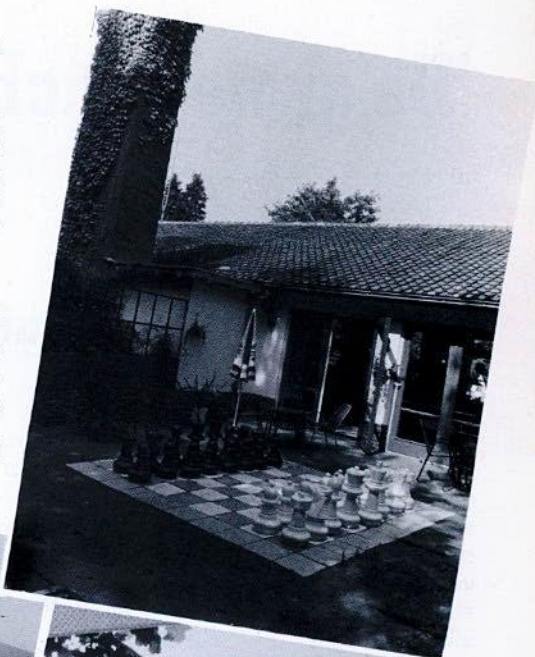
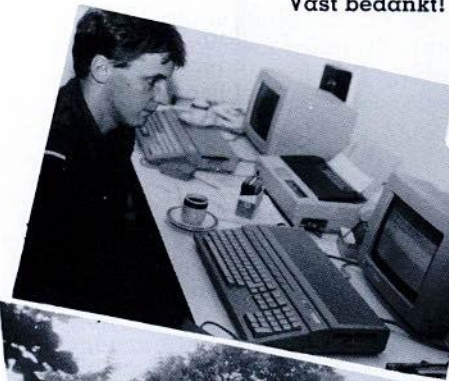
- toneelvoorstellingen en muziekoptre-dens,

- sport- en spelprogramma's,
- ruimte en mogelijkheden voor hobby's.

Om dit allemaal te betalen is veel geld nodig. Voor een klein deel komt dit geld uit opbrengsten van de tehuizen, eigen middelen en subsidies, maar voor het grootste deel zijn de HMT's hiervoor af-hankelijk van uw steun.

Wilt u meehelpen om de dagelijkse ver-veling en eentonigheid te bestrijden? Maak dan een bijdrage over op giro 20540 van de Stichting Militaire Tehuizen van het Humanistisch Thuisfront in Zwolle.

Vast bedankt!

Hobbymogelijkheden in en om HMT 'De Leemberg' in Nunspeet.

hun greep naar de macht doen, van een zodanige kwaliteit is dat staatsgrepen kunnen lukken. Noch de voor een staatsgreep benodigde officieren, noch de maatschappelijke en politieke voor-waarden daartoe zijn in Nederland voorhanden. De Neptunes die indertijd boven onze residentie verschenen zijn slechts te duiden als een incidentele uiting van ludieke ondeugendheid.

Vrijheidsberoving

Een belangrijk argument voor het op-heffen van de dienstplicht is het onge-daan maken van de legale vrijheidsbe-rovning die slechts een bepaald aantal jongemannen treft. Met het opheffen van de dienstplicht zouden wij ook af zijn van wat door buitenlanders wel 'de Nederlandse politieke gevangenen' worden genoemd, te weten die dienstweigeraars die gezien hun poli-tieke argumentatie in de cel belanden. Het argument dat we met een princi-piële uitspraak inzake het op termijn beëindigen van de dienstplicht moeten wachten op de afspraken over troepen-verminderingen, is ook bepaald niet zwaarwegend. Het proces in het Oosten is onomkeerbaar en voor overblijvende militaire taken zijn veel minder man-

schappen noodzakelijk. Voorts kan door zo'n verklaring een eigen psychologi-sche bijdrage in het ontspanningspro-ces gegeven worden. De redenering dat door middel van de dienstplicht het va-derland dichtbij de burger wordt ge-bracht, is zeker niet van toepassing in een tijd, waarin we niet méér, maar juist minder nationalisme nodig heb-ben. En de constatering dat er geen mensen te vinden zijn voor de overblij-vende minne en eentonige baantjes in de krijgsmacht, snijdt ook al geen hout. Als de wedde voor de soldaten en kor-poraals verhoogd wordt, kan dat geen probleem opleveren. Daarbij kunnen ook status-verhogende maatregelen getroffen worden, zowel m.b.t. bena-mingen als m.b.t. de functie zelf.

Postkoets

We leven in een tijd waarin het militai-re veiligheidsvraagstuk in toenemende mate een tweede, zo niet derderangs vraagstuk wordt. De veiligheid in de toekomst wordt verzekerd door het ge-meenschappelijk moeten oplossen van nationale en internationale problemen, of het nu zure regen, de economie van de Sovjetunie, de overbevolking, aids of de wereldeconomie betreft.

Het afschaffen van de dienstplicht dient overigens niet als een bezuinigings-maatregel te worden voorgesteld. Mis-schien is het dat wel, maar primair moet het gepresenteerd worden als een beëindiging van een door de omstan-digheden niet meer gewettigde vrij-heidsberoving, dit ondanks het feit dat sommige jongens graag in dienst gaan. Zij kunnen dat blijven doen, maar dan als beroepsmilitair of eventueel vrijwilliger.

Het in de toekomst handhaven van de dienstplicht zal overbodig zijn, onrecht-vaardig, strijdig met de mensenrech-ten, in strijd met een grondwet die dis-criminatie verbiedt en tenslotte stoot het straks ook nog het restant brood uit de mond van hen die tot het militair beroep geroepen zijn of zich daartoe ge-roepen voelen.

Dienstplicht nu nog handhaven, en je niet uitspreken over opheffing, is zoiets als ten tijde van de aanleg van het spoorwagentje je niet willen vastleggen op het op termijn afbouwen van de pleisterplaatsen voor de postkoets.

Leon Wecke
(directeur Studiecentrum
voor Vredesvraagstukken
van de K.U. Nijmegen)

'De grote krachtproef'

Trondheim-Oslo in ruim dertig uur

'Den Store Styrkeproven', 'De grote krachtproef' noemen de Noren hun grootste fietstocht. Vijfhonderdveertig kilometer lang, van Trondheim naar Oslo, de Noorse evenknie van de Friese Elfstedentocht. Met als aardig verschil, dat je van de Elfstedentocht maar moet afwachten wanneer die weer eens gehouden kan worden. 'Den Store Styrkeproven' gaat altijd door, nu al vierentwintig keer achtereens. En in de deelnemerslijst van die vierentwintigste Trondheim-Oslo zie ik ook mijn eigen naam staan, achter startnummer 4522. Een hoog nummer, en dat betekent: laat starten.

Waarom dan zo'n hoog nummer? Wel, omdat we laat inschreven, eind april pas. Want hoe is dat, je moet daar in Noorwegen een eind fietsen, binnen een tijdslimiet (tweeënveertig uur) en je moet een hele reis maken, die al bij al niet weinig kost. Dus dan wil je wel weten hoe de training verloopt voor je de onbekende uitdaging aangaat. Maar toen er half april zo'n vijftienhonderd kilometers achter de wielen lagen sinds de eerste rit van het jaar, eind januari, stond het vast: we kunnen het gaan proberen. En zo trokken twee oude makkers Jan en Piet, halverwege de veertig, er op uit om de tocht te maken waarvan ze, tijdens een wijnbesproeiende maaltijd in de winter, hadden gezegd dat ze die toch ook eens moesten doen.

Goede voortekenen

Het moet gezegd, de voortekenen waren goed. Een voorspoedig voorjaar, een plezierige Luik-Bastenaken-Luik op 3 juni, daarna een prettig verlopen

Vierentwintig Uur van de Doenkade op 9 en 10 juni (om te kijken hoe het was om 's nachts door te fietsen) en een goede reis naar Trondheim.

Ik zal me niet bezighouden met het geven van toeristische informatie, maar me beperken tot de opmerking dat Trondheim een stad is, waar het goed uit te houden valt. Het kost je weliswaar drie dagen om er te komen, maar die reis is ook heel aardig: met de auto naar Kiel, op de nachtboot naar Gotenburg en dan via Oslo noordwaarts – voor een groot deel over het parcours dat twee dagen later per fiets in zuidelijke richting wordt afgelegd.

Leuk is het natuurlijk onderweg andere auto's te zien beladen met racefietsen, maar op vrijdagmiddag zindert Trondheim nog niet helemaal van het grote gebeuren.

Op zaterdag 30 juni echter, is het beeld heel anders. Een felle zon beschijnt de straten die zich allengs vullen met kleurrijk geklede fietsers en hun uitzwaaiers

en begeleiders. Om drie uur zal de start plaatsvinden van de eerste groep, de honderd wedstrijdrenners die, geheel onder wedstrijdcondities, dus zonder bagage, met verzorging vanuit de auto en onder politiebegeleiding de tocht zullen gaan afraffelen. Twee minuten voor de wedstrijdrijders vertrekt een eerste groep toerrijders: degenen boven de zeventig jaar krijgen een extra eerbetoon. In deze groep debutanten, maar ook een deelnemer die alle drieëntwintig voorgaande ritten met succes heeft afgelegd. De snelste van het stel zal na ruim vierentwintig uur en tweeëntwintig minuten in Oslo arriveren, de langzaamste na eenenveertig uur en tweeëndertig minuten, nog ruim binnen de limiet.

Voorspoedige tocht

Zelf gaan we pas om zes uur in de zaterdagmiddag van start – na de supersenioren en wedstrijdrijders worden elke twee minuten vijftig deelnemers losgelaten – teneinde een chaos door enorme pelotons te voorkomen.

De eerste tientallen kilometers worden vlot afgelegd. Marga, die de auto terugrijdt en tegelijkertijd als volgautobestuurster fungeert, denkt ons om ongeveer half elf in Berkak te treffen, de eerste plaats waar ook de volgauto's op het parcours mogen. We rijden er al voor half tien binnen, nog in het volle zonlicht en welgemoed omdat een lichte noordenwind ons aan een goed gemiddelde helpt, rond de dertig kilometer per uur, inclusief het begin van de klim naar de Dovrefjell, die ons uiteindelijk tot 1.000 meter zal brengen.

De tocht loopt werkelijk voorspoedig. Hoewel het parcours over een doorgaande weg leidt – de E3 naar Oslo – hebben we van auto's geen last. Af en toe aanpikkend bij iets snellere fietsers, dan weer zelf kop doend, gaat het door, van verzorgingspost naar verzorgingspost. En die zijn er elke vijftig kilometer. Soms alleen met drinken, maar meestal ook met ruim verstrekt eten – altijd brood met zoet en hartig beleg, soms ook soep en één keer warm eten, vier keer slaapmogelijkheden. Maar hoe goed de verzorging ook is, we nemen nog steeds geen enkel risico: na elk vol uur fietsen stoppen we even voor een greep in de eigen voorraad, een boterham, een stukje fruit, want als je –

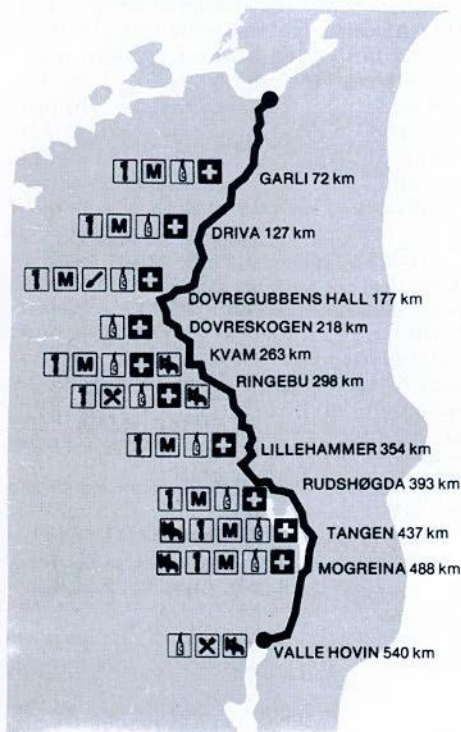
Piet en Jan (r.) voor de start...

zoals wij denken – dertig uur onderweg bent zonder noemenswaardige slaap, doe je er in elk geval goed aan je lichaam te verzorgen. Dat lukt aardig, we gaan redelijk fris de nacht in, die niet donker wordt omdat het immers midzomer is, een extra ontregelende factor voor het lichaam.

Frisse afdaling

De rit over de Dovrefjell, het 'dak' van de tocht, is prachtig. Het wordt weliswaar kittig koud, maar het blijft licht, de zon verdwijnt maar eventjes achter de horizon. In Dovregubbens Hall dalen we weer af, zodat menigeen daar extra kleding aantrekt, wegens het koutje dat immers snel gevat is. En inderdaad, de afdaling is fris. Niet alleen vanwege de temperatuur, ook vanwege de snelheid. Zoals steeds zijn de hellingen niet al te steil en de bochten ruim en overzichtelijk. Met wat bijtrappen kom je zo makkelijk op zeventig kilometer per uur, en dat zet aardig zoden aan de dijk. We blijven inderdaad lekker op schema.

Pas bij het naderen van Kvam, na een tweehonderdvijftig kilometer, bijna een halve dag onderweg, slaat de slaap echt toe. Het sturen valt niet helemaal meer mee. Op kop gaat het wel, maar aan het wiel dreigt toch steeds dat ene,

... toen het nog droog was...

mogelijk een val veroorzakende tikje tegen het achterwiel van je voorganger. Hoewel we in Dovregubbens Hall al een kwartiertje waren weggedut, besluiten we ook hier, na 263 kilometer, nog een tukje te doen. In Ringebu, als we ruim twaalf uur onderweg zijn en het warme eten niet helemaal goed valt, verschieten we nogmaals de ogen, nu niet in de auto maar op een matras in een schoollokaal. Tien zeer verkwikkende minuten en we kunnen weer voort, de ochtend in.

Regen!

Maar dan, halverwege Ringebu en Lillehammer komt wat ons in Trondheim al was voorspeld: regen! En niet zo maar regen, nee, een ferme hoeveelheid neerslag die noopt tot het onmiddellijk aantrekken van de regenkleding. Vanaf dat moment is er wat minder aandacht voor de omgeving. Van auto's hebben we ook wat meer last, door het opspattende water, maar vooral door het steeds weerkerende lawaai van de banden op de natte weg. Nu wordt het een kwestie van geduld en uithoudingsvermogen. We houden het fietstempo aardig vast, maar de rustpauzes worden almaar langer. Je praat wat meer, neemt toch nog een extra bekertje koffie en zo verstrijkt de tijd. In Tangen, na ruim vierhonderd kilometer, krijgt mijn metgezel zoveel last van kou en nattigheid, dat een omkleed-

beurt noodzakelijk is. Met hulp van Marga lukt dat – zelf denkt en coördineert hij niet zo scherp meer, zoals hij zelf opmerkt. Aan het fietsen valt dat niet of nauwelijks te merken, zodat we rap doorkunnen naar de volgende verzorgingsplek, waar we moeten vaststellen dat het niet meer regent.

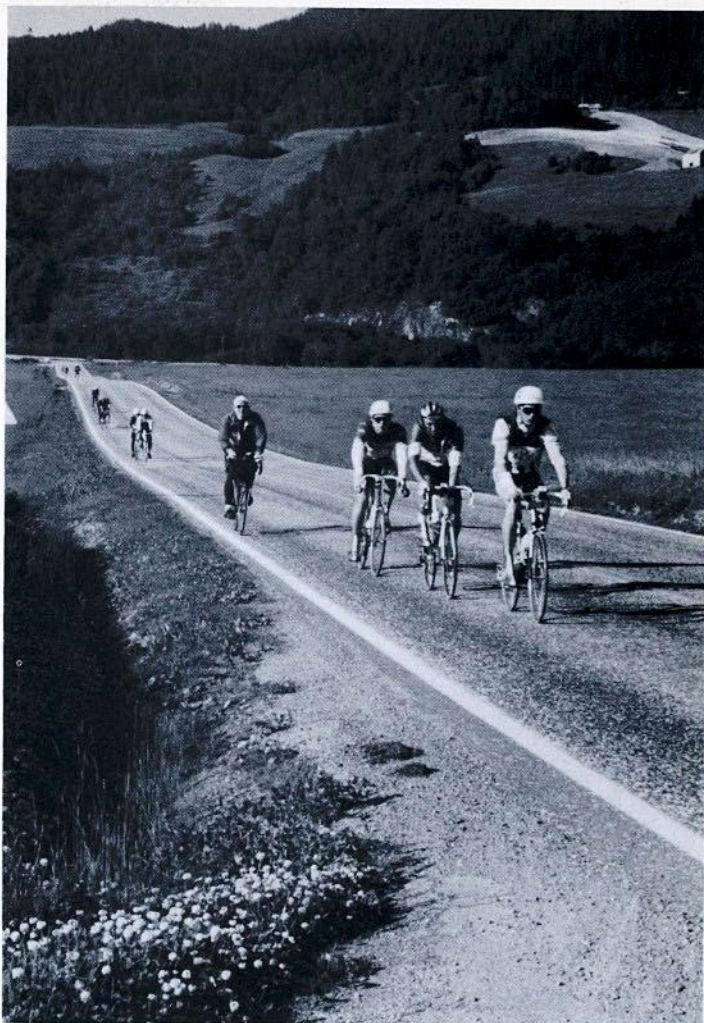
Nou, wat kunnen die tweeënvijftig kilometer naar Oslo dan nog uitmaken? Niets! Hoewel het nu, in de late zondagavond, door de laaghangende bewolking zo donker wordt dat we licht moeten voeren, schieten we rap over de heuvels rond Oslo. Weliswaar iets achter op ons schema, maar zorgeloos wat betreft de tijdslimiet.

Honger en spierpijn

Om acht minuten voor één zondagavond (maandagochtend dus eigenlijk) passeren we het spandoek Mal, de finish. Tevreden, moe, maar nog niet slaperig. Eerst nog een warm maal van de organisatie, dan een pilsje op de hotelkamer – na het douchen – en dan pas, bijna achtenveertig uur na het vertrek, te bed.

's Ochtends even na negen treffen Piet en ik elkaar in de ontbijtzaal van het hotel. Na amper vijf uur slaap zijn we wakker geworden: van de honger. Donderdagochtend, ruim drie dagen na de tocht, ontwaak ik voor het eerst zonder spierpijn.

Jan Stoof

Foto's: Jan Stoof

Coupe de Ville

Autotocht drie broers als relatie-therapie

'Alvorens een duurzame relatie aan te gaan dienen de partners gezamenlijk, liefst bij straffe wind, een strandschermpje op te zetten,' was een der stellingen bij een proefschrift waarop ene heer Morsink ooit promoveerde. Ik weet niet meer in welk vak, maar ik neem aan dat het psychologie was. Ik heb de zin, uitvergroot en voorzien van een gevoelig lijstje, regelmatig kado gedaan aan kennissen die gingen trouwen.

Eenzelfde vorm van huis- tuin- en keukenpsychologie vormt de kern van de Amerikaanse film 'Coupe de Ville' van regisseur Jos Roth.

Als het verhaal begint, zien we een jongenskamer waar drie knulletjes verschrikkelijk aan het ruzie maken zijn. De oudste is duidelijk een huistiran die zich moeilijk kan beheersen en die er streng op toeziet dat zijn andere broers niet op zijn helft van de kamer komen. De middelste is een nerveus knulletje, bezig met een werkstuk dat maar niet wil lukken. De jongste is een kleine pestkop die graag en veel olie op het vuur gooit. Als er bijna bloed vloeit brult de vader van benden: „Jongens, ophouden en ontbijten. Of moet ik soms boven komen...?”

Negen jaar later, het is dan 1963, zijn de broers min of meer volwassen. De oudste, Marvin, is soldaat geworden. Hij zit keurig in de broek en gedraagt zich precies zo gevoelsarm als vroeger. Hij is door zijn vader gebeld, die hem vraagt of hij een lichtblauwe Cadillac, model Coupe de Ville, van Detroit naar Florida, waar de ouders wonen, wil brengen. Wat vader er niet bij heeft gezegd, is dat Marvin's twee jongere broers, Buddy en Bobby, ook mee zullen rijden. De auto is een kadootje voor de moeder van de jongens. Dat paps ervan uit gaat dat de wagen zonder een krasje in Flori-

da wordt afgeleverd, spreekt natuurlijk vanzelf...

De broers voelen zich flink door hun vader in de maling genomen. Ze zien elkaar na jaren terug en al snel wordt duidelijk dat ze daar geen van drieën erg blij mee zijn. Natuurlijk komen ze onderweg de nodige obstakels tegen. Om te beginnen knalt de auto tegen een paal en de jongens krijgen een forse bekeuring die ze al hun geld kost. Daarna ontdekt de middelste broer dat zijn vriendin een ander heeft, waardoor ze alledrie in een vechtpartij betrokken raken. Weer later loopt de auto een bijna onherstelbare averij op, waardoor de jongens bij hun oom moeten aankloppen die hen voor geld naar de hondenrennen verwijst.

Maar de drie arriveren uiteindelijk met de bijna gloednieuwe Coupe in Florida. Als kijker heb je dan inmiddels al lang begrepen dat het de vader helemaal niet om de auto te doen was. Hij blijkt ongeneeslijk ziek en hij wil er voor zijn dood zeker van zijn dat zijn zoons weer min of meer normaal met elkaar omgaan. Ik moet nog zien of drie jongens die zo verschillen het er in werkelijkheid net zo hadden afgebracht.

Toch laat de film een sympathieke indruk achter ondanks dat wat erg geforceerde, positieve slot. Dat is voornamelijk de verdienste van de acteurs. Daniel Stern, die de oudste broer speelt, had de minst dankbare taak, want Marvin is een wel erg rechtlijnige houwdegen, die dan ook aan het eind een forse ommezwaai moet maken om toch nog enigszins genietbaar uit de bus te komen.

De middelste broer Buddy wordt gespeeld door Arye Gross, die er een heel wat genuanceerder karakter van kon maken. Buddy, student, is een diplomaat, iemand met hersens en gevoel. Hij wordt de eerste helft van de film weliswaar afgeschilderd als een doetje, dat voortdurend wagenziek is, en het feit dat hij met serieuze trouwplannen rondloopt is ook iets waar zijn broers hem mee pesten. Maar als hij het vriendje van zijn vriendin heeft afgetuigd, stijgt hij merkbaar in hun achting.

Patrick Dempsey als de jonge Bobby, door zijn vader op een strenge kostschool ondergebracht maar toch het lievelingetje van zijn moeder, lijkt me een belofte voor de toekomst. Zijn rol is niet bijster uitgediept, maar hij speelt innemend en heel natuurlijk. Een kleine lefgozer op wie je in crisissituaties blijkt te kunnen rekenen. Alan Arkin en Rita Taggart tenslotte zijn hartelijke, zij het wat karikaturale Joodse ouders.

De film zit vol uitgesproken Amerikaanse situaties en de muziek uit de jaren zestig sluit naadloos aan bij de sfeer. Geen must, wel heel onderhoudend en bij tijd en wijle zeer herkenbaar, waar-schijnlijk doordat het script was gebaseerd op de belevenissen van de vader en de twee ooms van scenarioschrijver Mike Binder.

Leo van Opzeeland

V.l.n.r. Patrick Dempsey, Arye Gross en Daniel Stern als de broers Bobby, Buddy en Marvin in 'Coupe de Ville' van Joe Roth

film in 't kort

Joe versus the Volcano

In deze Amerikaanse komedie zien we Ton Hanks – die geen dag meer zonder werk zit sinds 'Splash' hem in één klap beroemd maakte – als een sombere hypochonder, die op een deprimerend kantoor werkt. Hij voelt zich al weken slecht en op advies van zijn secretaresse gaat hij naar de dokter. Die constateert een 'hersenvolk', een dodelijke aandoening, waar de patiënt de paar maanden die hij nog te leven heeft, evenwel totaal geen hinder van zal heb-

Meg Ryan en Tom Hanks in 'Joe versus the Volcano'

ben. Kort na die raadselachtige diagnose krijgt de man bezoek van een onbekende grijsaard die hem een voorstel doet dat wel heel goed past bij zijn nieuwe situatie: hij mag drie maanden in pure luxe leven, als hij bereid is om daarna zijn leven te offeren aan een vulkaangod op een tropisch eiland. De keuze is niet moeilijk...

Hoewel het verhaal nu en dan een tikje gezocht aandoet, zijn het weer de acteurs die de boel redden. Naast Hanks, die in elke rol zijn innemende vriendelijkheid weet te benutten, zien we de al even snel stijgende ster Meg Ryan in een driedubbelrol. Het script zit vol kleine grappen, en maakt de film toch origineel en speels genoeg om boven de middelmaat uit te steken.

The Hunt for Red October

John McTiernan, die hoog scoorde met Die Hard, maakte van de bejubelde bestseller van Tom Clancy een al even boeiende en verbluffende film, met Sean Connery in een van zijn beste rollen tot nu toe. Hij speelt een commandant van een zeer geavanceerde Russische onderzeeër. Als het schip op een dag koers blijkt te zetten naar Westerse wateren, zijn zowel de Russen als de Amerikanen daardoor behoorlijk van

Sean Connery en Alec Baldwin in 'The Hunt for Red October'

hun stuk, want Glasnost bestond nog niet in de tijd waarin het verhaal zich afspeelt. Een deskundige van de CIA moet uitkomst bieden. Hij heeft ooit een biografie over de hooggeplaatste Russische militair geschreven, en hij vermoedt dat hij diens beweegredenen kent. Al is het een merkwaardige belevenis om opeens weer een stukje koude oorlog voorgeschoteld te krijgen. 'The Hunt for Red October' doet toch absoluut niet gedateerd of ongeloofwaardig aan. De bakens zijn tenslotte nog niet zo gek lang geleden verzet. De sfeer aan boord van de imponerende onderzeeboot, de technische vindingen waar je als publiek mee wordt geconfronteerd en vooral de adembenemende onderwater-opnamen (allemaal heel geraffineerde special effects) maken de film tot een evenement. De optimale acteerprestaties komen daar nog eens als extraatje bij.

Queen of hearts

De Engelse regisseur Jon Amiel, die met de televisie-serie 'The singing detective' over de hele wereld veel succes oogstte, maakte van zijn eerste speelfilm een even aangename belevenis. De film gaat over een jong Italiaans stel, dat naar Engeland emigreert nadat de man de vrouw heeft geschaakt. Ze krijgen vier kinderen, van wie de

Scène uit 'Queen of Hearts'

tweede als verteller fungeert.

Op een dag wint de vader een klein fortuin bij het kaarten. Hij koopt een koffiesshop die vanaf het begin floreert. Maar dan doemen de moeilijkheden op. De voormalige verloofde van de vrouw heeft nooit kunnen verkroppen dat zij er met een ander vandoor is gegaan. Hij verschijnt na ruim twintig jaar opeens ook in Londen, vervuld van wraakgevoelens. De film is uitermate Europees van sfeer en de balans tussen humor en tragiek slaat nergens door. Mooi!

Let the music dance

Al even verrassend en verfrissend is de nieuwe film van Pim de la Parra, die tijdens de filmdagen in Utrecht in première zal gaan en die daarna onmiddellijk in de bioscopen in roulatie komt. We zien een musicus die de opdracht heeft gekregen om, met het oog op de komende Europese eenwording, een volkslied te componeren waarin alle Europese landen zich kunnen herkennen. Maar het werk wil niet vlotten, doordat de componist voortdurend van zijn werk

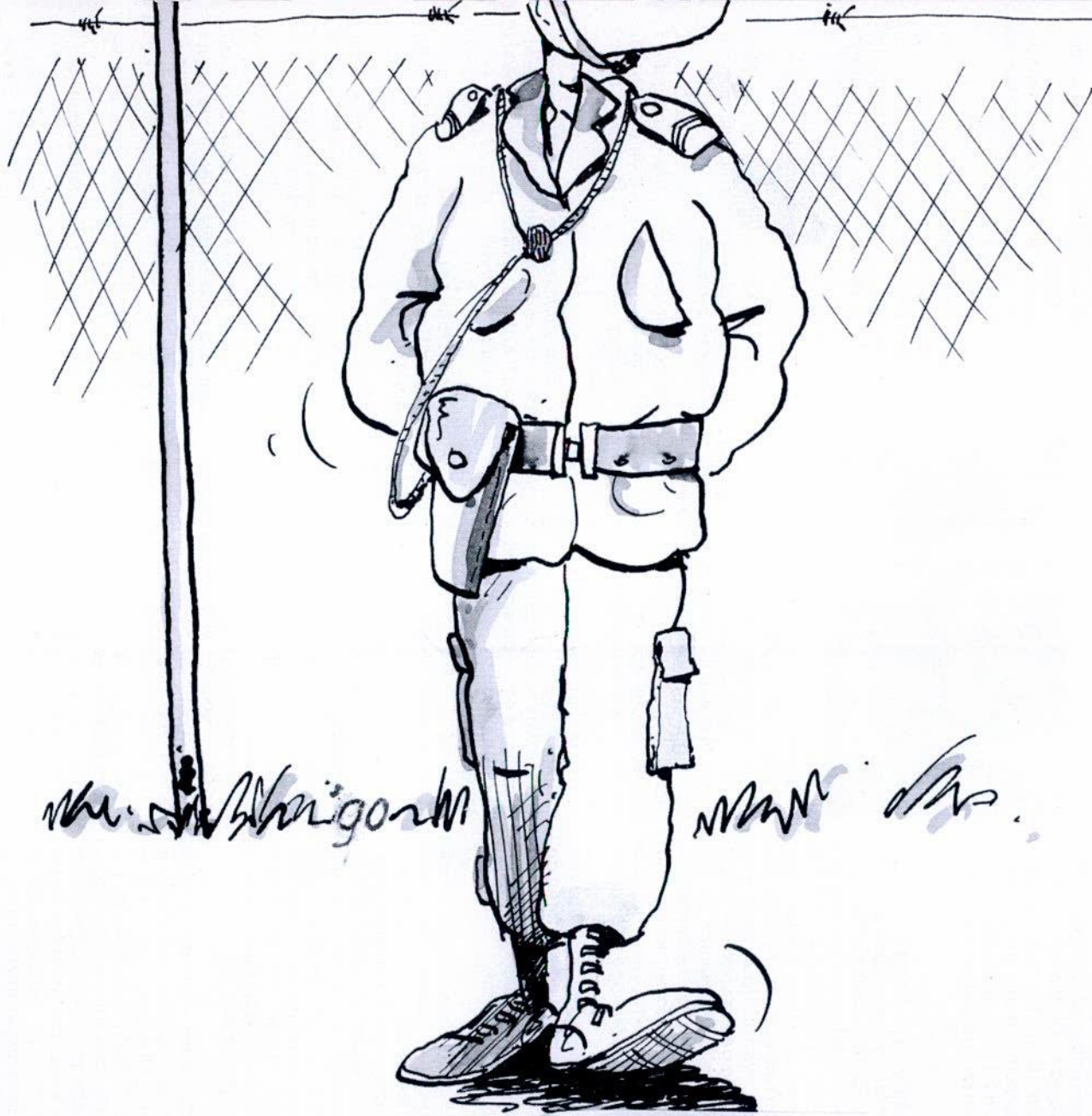

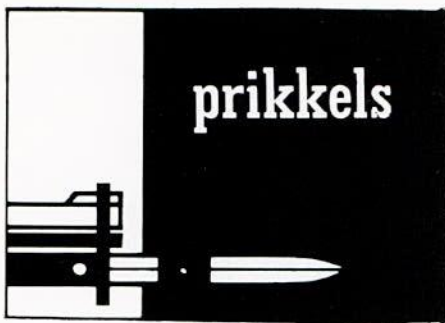
Boudewijn de Groot speelt de hoofdrol in 'Let the music dance'

wordt gehouden door de meest uiteenlopende figuren. Boudewijn de Groot in de hoofdrol is een grote verrassing. In dit filmdebuut blijkt hij te beschikken over een enorme 'presence' op het doek. Hij beweegt zich natuurlijk, durft gevoelig en kwetsbaar te zijn en straalt ook een aardig soort cynische humor uit. Licht hier een nieuwe toekomst voor hem? Verder vermakelijke bijrollen van o.a. Marc Hazewinkel, Hans Dulfer, Hennie Vrienten, Ben Cramer en natuurlijk prins Pim zelf. Leuk hoor!

L.v.O.

prikkel

Bron

Tijdens de zomermaanden stond een klein berichtje in de krant. Het zal u waarschijnlijk zijn ontgaan. Er stond boven: „Doodstraf voor militairen nu ook geschrapt.“

Nou maken we ons in de wapenrok daar al niet zoveel zorgen over, maar er was meer geschrapt bij de herziening van het militair tuchtrecht. De nieuwe wetten maken korte metten met regels uit het begin van deze eeuw.

Door de modernisering vervalt onder meer de zinsnede: „Daar de godsdienst de bron is van alle geluk, deugd en waren moed, behoort in den krijgsmacht een ieder zich tot het hooghouden daarvan en tot een zedige levenswijze te bevluchten.“

De ouderen kunnen zich nog wel herinneren dat het artikel waar deze zin deel van uitmaakt, in de eerste militaire opleiding uit het hoofd moest worden geleerd. Als niet-godsdienstig militair vroeg ik me toen al af hoe ik zonder die bron toch kon functioneren in uniform. Van een humanistisch raadsman was in die dagen nog geen sprake. Je moest kiezen tussen de aalmoezenier, de dominee of de toiletten schoonmaken tijdens de gevo. Het peloton bestond na het bekend worden van die keus dan ook louter uit godsdienstige militairen.

Door deze wijziging erkent men dus dat er meerdere bronnen zijn dan alleen de godsdienst. Of zou er geen enkele bron meer nodig zijn om te kunnen functioneren binnen de krijgsmacht.

In de recente oorlog tussen Iran en Irak bestreden die twee landen elkaar met de meest onmenselijke wapens, waaronder zenuwgas door het westen geleverd. Zij putten beiden uit dezelfde bron voor geluk, deugd en waren moed als moslims. Binnen de christelijke wereld zijn de laatste eeuw ook ontelbare offers gebracht in naam van God. Beide partijen stelden dat God met hen was als onuitputtelijke bron.

Voor de Nederlandse krijgsmacht is nu door een simpele pennestreek die bron weggefallen. Mogelijk dat in de nieuwe defensienota van minister Ter Beek die straks verschijnt wordt aangegeven welk alternatief voor dit vacuum in de plaats komt. Tot op heden wordt hij bestookt door de belangenverenigingen van beroepsmilitairen, alsof hij

verantwoordelijk is voor het beëindigen van de koude oorlog. De voorzitter van de vereniging van marineofficieren timmert al maanden aan de weg. Hij is bang dat vele carrières van zijn leden op de tocht komen te staan, door het wegvallen van de oorlogsdreiging uit het oosten.

Over het wegvallen van de bron, waaruit alle geluk, deugd en waren moed komt, heeft hij met nog geen woord gerept.

Cor Out

Verder?

Nog even en dan zat zijn diensttijd erop. Vorige week hadden ze niets te doen gehad op de kazerne en ze hadden verlof gekregen om naar het zwembad te gaan. Met een 4-tonner waren ze naar een vakantiecentrum in de buurt gebracht.

Knotsgezellig was het.

Het hele zwembad was voor hen alleen geweest.

Vooral de hoge glijbaan was bij iedereen favoriet.

Ook hij was er een paar keer afgegaan. Je kreeg er echt een kick van.

Te gek gewoon.

Alleen de laatste keer knapte er iets in z'n hoofd.

Later bij de dokter bleek dat z'n trommelvliezen waren geknapt.

Niet zo leuk allemaal, want het sollicitatiegesprek dat hij volgende week zou hebben kon nu niet doorgaan.

Hij moest op korte termijn geopereerd worden.

Hoe dat nu verder moest wist hij ook niet meer.

Een echte studiekop was hij nooit geweest en voordat er weer een baantje vrijkwam waar hij op kon solliciteren? En wie weet hoe dat met z'n gehoor af zou lopen.

Nu al werd hij er gestoord van dat hij zaken niet verstond.

Niet kunnen horen, geen baan...

Knotsgezellig zo'n hoge glijbaan, maar hoe verder?

WIKLA

vragen staat vrij

De krijgsmacht moet inkrimpen.

Verontrusting groeit.

De top van de organisatie vraagt zich af hoe die operatie tot een goed einde gebracht kan worden.

Menige (beroeps)militair heeft ook zorgen. Gaat hij ontslagen worden? Wat blijft er over van verkregen rechten?

Komt hij aan de minimum-kant van de samenleving te zitten?

Hoe ziet zijn toekomst eruit?

Hoe zal met dit gigantisch probleem worden omgegaan?

Wordt het behandeld als een economisch vraagstuk?

Zal het gevecht tussen allerlei instanties alleen gaan over procenten of tienden daarvan?

Of zal er op alle niveau's aandacht zijn voor mensen: voor goede mensen, voor de vakbekwaamheid van hen, voor hun behoefte om zich op een andere plaats dienstbaar te maken en ergens werk-voldoening aan te beleven?

Zal er creativiteit ontstaan in deze?

Zal men op zoek gaan naar mogelijkheden om kennis en ervaring van mensen elders te benutten?

Zouden onderdelen verzelfstandigd kunnen worden, b.v. bij de aan- en afvoertroepen, bij de T.D., bij de intendantie?

Zijn er projecten in ontwikkelingslanden die ondersteuning kunnen gebruiken? Kan de logistieke kennis elders gebruikt worden?

Het zal mij benieuwen?

Hoe zullen we met dit vraagstuk omgaan?

Zullen de overheid, de bonden, de militaire organisaties zich tot het uiterste inspannen om een nieuw perspectief te creëren voor mensen die dienden in het leger?

Of maken we ons ervan af door het alleen nog maar over het – overigens noodzakelijke – geld en de uitkering te hebben?

De mens leeft niet van de financiële zekerheid alleen.

Geluk is meer dan bestaanszekerheid. Of niet soms?

Steven

0 wee, als de vrede uitbreekt...!

Namibië werd op 21 maart onafhankelijk. Tijdens de lange bevrijdingsoorlog stierven er zo'n 13.000 mensen. In die tijd werd in de Westerse pers regelmatig aandacht besteed aan de onwettige Zuidafrikaanse bezetting van het vroegere Zuidwest-Afrika. Maar nu is Namibië onafhankelijk en daarmee verdwijnt het land uit de belangstelling.

Toch werkt de invloed van 75 jaar Zuidafrikaanse bezetting nog steeds door: de erfenis van de apartheid is armoede, slechte behuizing, gebrekkige gezondheidszorg, onvoldoende onderwijs. De regering van president Nujoma staat voor een veel moeilijker opgave dan de bevrijdingsbeweging SWAPO tijdens de oorlog. Maar de internationale pers heeft er geen belangstelling meer voor. Want strijd tegen de armoede is minder spectaculair dan oorlog tegen een bezetter.

Hoe anders is het West-Europa na de Tweede Wereldoorlog vergaan! Er kwam een gigantisch Marshallplan op gang om de Westeuropese economieën weer aan het draaien te krijgen. Dat was ook in het eigenbelang van de VS, maar West-Europa had er wel een snel herstel aan te danken. Na vijf jaar bezetting.

Namibië heeft 75 jaar bezetting (en de apartheid) door moeten maken. Van een Marshallplan is nu geen sprake. De wereld lijkt geen belangstelling meer te hebben voor de problemen van Namibië.

Aandacht neemt af

En zo gaat het eigenlijk ook al ten aan-

zien van Zuid-Afrika. Toen Mandela nog gevangen zat, was de belangstelling van de internationale pers voor de apartheid veel groter dan nu. Er is wel belangstelling voor Mandela zelf en voor de onderhandelingen met president De Klerk, maar voor veel journalisten heeft de apartheid afgedaan: die is immers bijkans opgelost? Dat de apartheid nog onverkort bestaat, lijkt de media steeds minder te interesseren. Ook de buurlanden van Zuid-Afrika krijgen nu al nauwelijks aandacht meer. En toch is daar wel wat aan de hand, als gevolg vooral van het regime in Zuid-Afrika. Want de apartheid heeft sinds 1975 heel zuidelijk Afrika met zijn dodelijke besmetting aangetast. In Namibië en Angola heeft Pretoria oorlog gevoerd. De apartheidrepubliek heeft

commando-overvallen en moordaanvallen gepleegd tegen Lesotho, Botswana, Swaziland en Zambia. In Mozambique heeft het Zuid-Afrikaanse leger actieve steun gegeven aan de MNR, de rebellenbeweging die (nog steeds) een blinde terreur tegen de bevolking uitoefent.

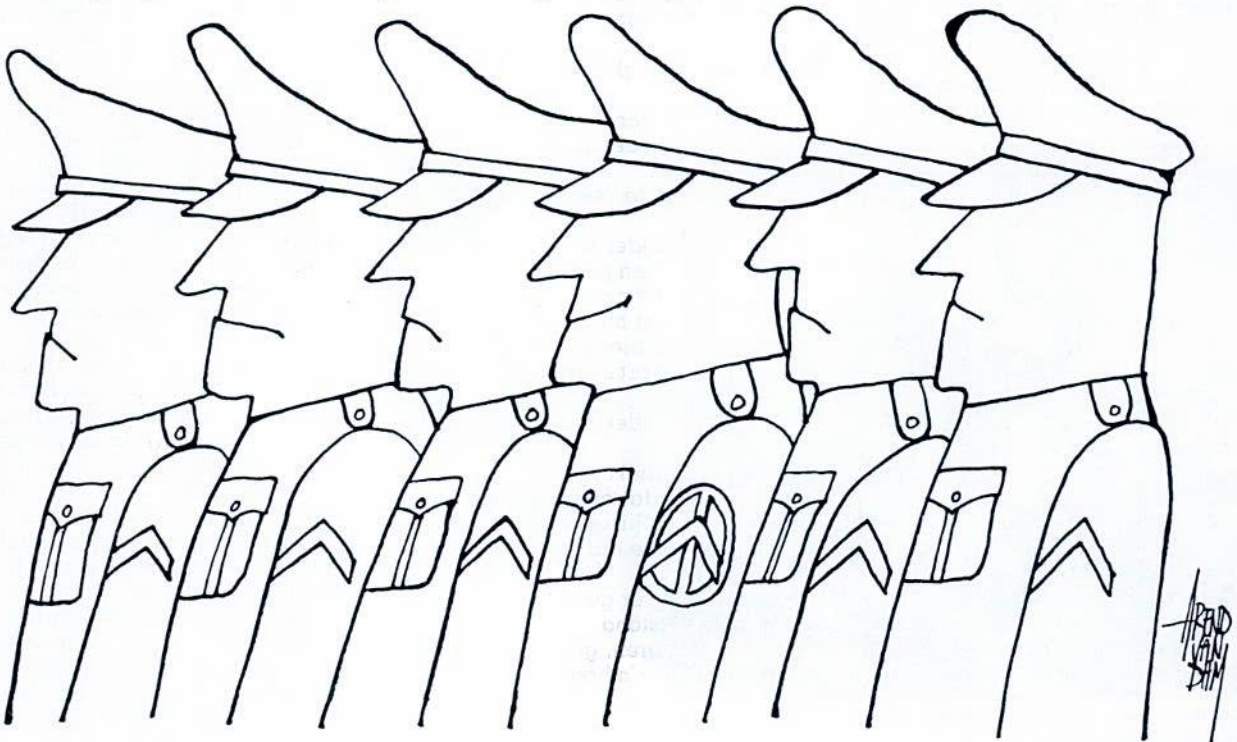
Vluchtelingenprobleem

Als gevolg van deze destabilisatie verloren in de laatste acht jaar meer dan anderhalf miljoen mensen het leven in de buurlanden van Zuid-Afrika. Bijna twee miljoen mensen zijn hun land uitgevlucht. Ruim acht miljoen mensen zijn ontheemd. Tachtig procent van deze vluchtelingen en ontheemden zijn vrouwen en kinderen. De buurlanden van Mozambique zitten met dit vluchtelingenprobleem behoorlijk in hun maag, want de VN heeft steeds minder geld om uit te geven aan de opvang van vluchtelingen. De belangstelling van de buitenwereld voor deze vluchtelingen is, op zijn vriendelijkst uitgedrukt, niet erg groot.

Erfenis van de apartheid

En wat moet dat wel worden als de vrede in Zuidelijk Afrika tenslotte uitbreekt? Als de apartheid echt wordt afgeschaft? Verdwijnt dan ook de belangstelling van de wereld voor Zuidelijk Afrika? De landen daar zitten dan nog wel met de erfenis van de apartheid en van de destabilisatie. De vluchtelingen moeten worden gerepatriëerd en ook de ontheemden moeten opnieuw worden gehuisvest en aan werk worden geholpen. Over een soort Marshallplan wordt nergens nog gesproken, want de rijke landen hebben het te druk met de steun aan Oost-Europa. En het ergste is misschien nog wel, dat zij dat niet eens beseffen.

Karel Roskam

Azië op een schoenveter (5 - slot)

Na een kortstondig verblijf in de schoonste stad ter wereld Singapore (voor het niet doortrekken van een pisbak in een openbare gelegenheid kun je een boete van maximaal 500 gulden krijgen), zijn wij klaar voor het laatste deel van onze schoenveter-reis van ruim acht maanden door Azië: drie maanden Indonesië. Door allerlei omstandigheden is dit land bij de Nederlanders veel minder onbekend dan enig ander Aziatisch land en we horen dan ook regelmatig een Indonesiër verzuchten: 'vroeger kwamen ze met geweren en nu komen de Orang Belando (= Nederlanders) met dollars'. Mede daarom wil ik het verslag over dit deel van de reis beperken tot het hoogtepunt: een tiendaagse jungle-tocht op het eiland Siberut.

Siberut is één van de 13.677 eilanden die de Republiek Indonesië rijk is en het ligt 100 km ten westen van Sumatra. Het is één van de vier Mentawai-eilanden, een eilandengroep die gedurende zo'n 500.000 jaar geïsoleerd is geweest van de rest van de wereld, wat niet alleen heeft geleid tot een unieke flora en fauna, maar ook tot een geheel eigen cultuur. Vanwege mijn onwetendheid op het gebied van flora en fauna, zal ik hierover kort zijn. 65% van de op Siberut voorkomende diersoorten komen nergens anders ter wereld voor, terwijl 15% van de flora al even uniek is.

Ontstaan

Waarschijnlijk zo'n 2000 jaar geleden hebben de eerste mensen zich op het eiland Siberut gevestigd. De mythe die hierover opgeld doet, luidt als volgt: Een meisje dat gemeenschap met een hond heeft gehad, wordt door haar broer verstoten en op een vlot gezet. Ze komt aan op Siberut en baart daar een zoon. Als de jongen volwassen is geworden en op zoek wil naar een vrouw,

geeft zijn moeder hem een ring van haar vinger. Alleen het meisje dat de ring past, mag de echtgenote van haar zoon worden. Na jarenlange omzwervingen over het eiland komt de zoon bij zijn moeder terug zonder vrouw. Door de lange afwezigheid herkennen ze elkaar niet. De moeder past uiteraard de ring, ze trouwen en uit dit huwelijk worden de eerste mensen van Siberut geboren. Inmiddels is het aantal Siberutezen toegenomen tot bijna 25.000, maar in de levenswijze van deze mensen was tot voor kort niet veel veranderd. Vijf tot tien families wonen in dorpen bij elkaar, waarbij de uma het centrum vormt. Deze gemeenschappelijke woning is, evenals de overige huizen, gebouwd van palen en zonder dat er een spijker aan te pas is gekomen. Het vee, bestaand uit kippen en varkens, wordt om en onder het huis gehouden. Naast de veeteelt wordt er geleefd van de landbouw, de visserij en de jacht.

Voeding

Het voornaamste voedsel van de men-

sen op Siberut is sago. De sagopalmen worden verbouwd in moerassige laagvlakten en het duurt zo'n 12 jaar tot een boom volgroeid is. Als de palm is geveld, wordt de schors verwijderd en kost het zo'n drie weken om alle merg zodanig te bewerken dat het voor consumptie geschikt is. Niet alleen is één familie zo voor de komende drie maanden van voedsel voorzien, ook de kippen en varkens weten zich verzekerd van voldoende eten. Er is geen volk ter wereld dat tegen zo'n geringe inspanning elke dag zo'n voedzaam maal weet te bereiden.

Ook andere bestanddelen van het menu op Siberut vergen niet veel menselijke arbeid om op tafel te verschijnen. Taro (een soort zoete aardappel) en cassave zijn gemakkelijk te verbouwen en in de jungle groeien voldoende vruchten, zoals bananen, kokosnoten en durians, die al dan niet in rijpe toestand worden gegeten. Deze laatste vrucht mag dan in Europa vrijwel onbekend zijn, geen toerist kan Azië verlaten zonder dat zijn neus de twijfelachtige eer heeft gehad de indringende, niets ontziende, nauwelijks te overtreffen, bijzonder onsmakelijke, naar urine vermengd met kerosine neigende geur van deze vrucht op te snuiven. Maar de smaak is omgekeerd evenredig met de geur en de vrucht is dan ook een lievelingskostje van menig Aziat. Niet dat de inwoners van Siberut veel hun voorkeur kunnen laten gelden, ze eten in één jaar net zoveel verschillende dingen als wij, Westerlingen, op één dag.

Religie

Het gemak waarmee het voedsel kan worden gewonnen en het ontbreken van de noodzaak om te veel te produceren hebben mede de levensbeschouwing van de mensen op Siberut bepaald. 'Moile, moile' is een veelgehoorde kreet, die 'langzaam, langzaam' betekent. Als afscheidsgroet wordt vaak gehoord 'ga, maar neem de tijd' en in plaats van eet smakelijk wordt gezegd 'laten we het zo lang mogelijk rekken'. Dit alles wordt gedaan om de ziel niet teveel te haasten, zodat de ziel graag in de nabijheid van de mens blijft. Mocht de ziel dat niet doen en bijvoorbeeld de roep van de zielen van de voorvaders volgen om zich bij hen te voegen, dan zal de mens overlijden. Andere manieren om de ziel goedgestemd en daarmee je leven voorspoedig te houden, zijn de vele versieringen in het leven van de Mentawai. Niet alleen zijn de uma versierd met allerlei houtsnijwerk en schedels van apen en varkens waarop is gejaagd, ook de mens loopt er als een veredelde kerstboom bij: kralenkettingen, bloemen in het haar en een getatoeëerd lichaam dienen ter vermaak van de zielen. De terughoudendheid om de ziel onwelgevallig te zijn is bijvoorbeeld ook heel goed terug te vinden in de opvoeding van de kinderen. Deze hebben veel vrijheid, zitten altijd bij de 'grote mensen', worden nooit verplicht iets te doen of te laten, worden nauwelijks geslagen, op z'n hoogst verma-

Met groepje en gids trekkend door de jungle van Siberut...

'Het vee, bestaand uit kippen en varkens, wordt om en onder het huis gehouden'

nend toegesproken. De ziel van kinderen is namelijk uitermate gevoelig en zal sneller kunnen besluiten weg te vluchten.

'Miskraam'

Maar Siberut is niet helemaal een paradijs. Op een avond wordt de vader van de familie waarbij wij de nacht doorbrengen, weggeroepen. Hij is, net als vele mannen, medicijnman en moet allerlei rituelen uitvoeren bij een meisje dat tijdens het bamboe verzamelen is gevallen. Ze is hoogzwanger en de

angst voor een miskraam is groot. Zwangerschapsverlof is nog niet ingeburgerd op Siberut en baby's worden soms onverwacht geboren, aangezien de mensen geen idee hebben hoelang een zwangerschap ongeveer duurt.

Het 20-jarige meisje heeft, naast een scheiding in verband met een echtgenoot met losse handjes, al twee miskramen achter de rug, maar deze keer gaat het goed. Twee dagen nadat ze nog de jungle in trok om bamboe te verzamelen en één dag na een aantal bezwerende handelingen van de medicijnman, komt haar zontje ter wereld, gezond en al.

Overigens moet de term miskraam ruim worden opgevat. Het kan gebeuren dat een kindje, dat mismaakt wordt geboren, wordt gestikt, uit medelijden met de baby. Schaamte van de zijde van de moeder voorkomt dat de werkelijke oorzaak van het overlijden bekend wordt, zodat de term miskraam in vele gevallen wordt gebezigd.

Missionarissen

Sinds het einde van de 19e eeuw hebben de mensen van Siberut spaarzame contacten met de buitenwereld, en dan met name met handelaren afkomstig uit Sumatra, gehad. Deze contacten hebben niet veel invloed gehad op de levenswijze van de Siberutezen, al zijn kookpotten en woks inmiddels uitgegroeid tot een statussymbool naast het varken. De handelaren ruilden deze, tegen voor hen zeer gunstige voorwaarden, voor fruit e.d. van Siberut. Sommige woningen hangen dan ook vol met vele pannen, terwijl er voor het berei-

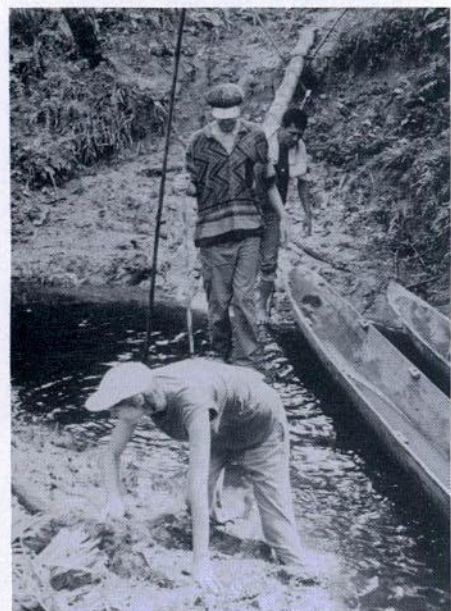
den van de maaltijden slechts enkele worden gebruikt.

In het begin van deze eeuw kwamen de eerste missionarissen en pas in de jaren '50 slaagden de eersten erin niet weggejaagd, dan wel een kopje kleiner gemaakt te worden. In de door de overheid gestichte dorpjes zijn katholieke kerkjes te vinden, die niet alleen als godshuis, maar meer als sociale ontmoetingsplaats worden beschouwd, alwaar men eenmaal per week vele bekenden treft.

De invloed van het katholicisme lijkt zich slechts te beperken tot het oppervlak; zo hebben de inwoners van Siberut naast hun eigen naam, een tweede katholieke naam. Zo worden we achtereenvolgens voorgesteld aan ene Paulus, een Johannes en een Franciscus, waarbij we oog in oog staan met een slechts in lendedoek gehulde inwoner van Siberut en niet met een zojuist aangestelde pastoor in een Italiaanse badplaats.

Overheidsbeleid

Na de onafhankelijkheid heeft de Indonesische regering duidelijk zijn invloed laten gelden op Siberut. Eenheid in verscheidenheid mag dan de nationale leus zijn, het is klaarblijkelijk de bedoeling dat de verscheidenheid verdwijnt, om zo enige mate van eenheid te bewerkstelligen tussen de ongeveer 1000 bewoonde eilandjes en eilanden van de Republiek Indonesië. In de jaren vijftig werd de lokale godsdienst als heidens bestempeld en moesten de mensen kiezen tussen het christendom en de islam. Zoals vermeld mag het katholicis-

...lopend over boomstammen, door water en in de modder

'alouita cigaretta (hallo, sigaret?), waar jong en oud op Siberut aan verslaafd zijn'

me dan de godsdienst zijn op Siberut, in de praktijk spelen de medicijnmannen en het traditionele geloof een belangrijke rol. Maar op andere vlakken heeft de overheid meer succes gehad. Er zijn dorpjes gesticht, zoals wij die kennen: een aantal straatjes, aan beide kanten bebouwd met woningen en een kerkje. Vernietiging van de jungle, die optreedt bij de traditionele bouw van de dorpen, wordt als argument gehanteerd om ordelijke dorpjes te bouwen. Wat diezelfde overheid in andere gevallen denkt over de jungle wordt verderop duidelijk. Ook is menig onderdeel van het traditionele uiterlijk verboden, waardoor jongeren er anders uitzien dan hun ouders. Niet langer worden de jonge volwassenen getatoeëerd, noch worden de voortanden tot een punt geslepen. Bovendien is het niet langer toegestaan aan de mannen hun haar lang te dragen en de lendedoek en kralenkettingen zijn evenzeer uit den boze, omdat dit alles als teken van primitiviteit wordt beschouwd.

Bij één van de families waar we overnachten, loopt iedereen telkenmale naar buiten als er een vliegtuig overvliegt. Het hoofd van de familie is namelijk in 1988 naar Jakarta gevlogen met dertien andere bewoners van Siberut en dat is nog steeds het gesprek van de dag.

Eens per jaar wordt in de Indonesische hoofdstad aandacht besteed aan de culturele diversiteit van het land. Dit jaar was o.a. het Mentawai-volk aan de beurt om op de nationale televisie te verschijnen in hun traditionele outfit, te weten de lendedoek en voor de rest het getatoeëerde lichaam. Maar de culturele diversiteit diende wel z'n grenzen te hebben. De veertien Siberutezen werden voor het eerst van hun leven in kleren gehesen en moesten tevens schoenen dragen, alvorens ze naar Jakarta konden afreizen. En wat ze in hun geldloze economie met 80.000 Rupiah onkostenvergoeding moesten, was ook hen onduidelijk.

Houtkap

Naast bovengenoemd klein leed zijn er

ernstiger ontwikkelingen gaande. In het begin van de jaren zeventig verleende de overheid concessies aan Japanse houtkapondernemingen om de jungle van Siberut te exploiteren. Hierdoor mochten bepaalde boomsoorten in bepaalde hoeveelheden worden gekapt. Nu staan in de regel bomen in de jungle niet keurig bij elkaar, zodat het kappen van één bepaalde boom nogal nadelige consequenties voor het omringende deel van het oerwoud zal hebben. Op deze wijze wordt er op grove wijze ingegrepen in het grotendeels nog primaire (= niet door mensenhanden aangetaste) regenwoud. Maar ook de leefgebieden veranderen en het wordt steeds moeilijker om voor de groeiende bevolking voldoende ruimte te vinden. Bovendien hebben de contacten met de houthakkers geleid tot veranderingen in de leefwijze van de mensen en deze worden nu met ontwikkelingen geconfronteerd die in een veel te snel tempo gaan. Ze moeten in korte tijd aan nieuwe, onbekende dingen wennen, die bij ons in de loop van honderden jaren zijn geïntroduceerd.

Toerisme

Vanuit Bukittingi (West-Sumatra) vertrekken elke week twee à drie groepen met toeristen om zich gedurende tien dagen over te geven aan de geneugten van het eiland Siberut. Slechts een klein deel van het eiland is opengesteld voor deze invasie van Westerlingen, zodat zij niet op het hele eiland hun invloed kunnen laten gelden. Het betekent voor hen continu lopen over smalle paadjes, in modder tot kniehoogte of over boomstammen die uitkomst moeten geven bij zeer moerassige gedeelten of over riviertjes. De nachten worden doorgebracht bij verschillende families, waar de bamboevloer als hard en oncomfortabel bed dient. Twee dragers zorgen ervoor dat de pot iets anders schaft dan sago, want er is rijst e.d. van het vasteland meegenomen en er wordt een extra grote pot gekookt, zodat ook het gastgezin kan meeëten. Dit betekent voor hen een welkome afwisseling en de tijd dat ze afkerig waren van ander dan hun eigen eten is

allang voorbij. Vooral de hoeveelheden suiker die worden weggewerkt op de ene dag in de zoveel tijd dat er een groep toeristen is, is indrukwekkend. Het moge duidelijk zijn dat op deze wijze de veranderingen sneller komen dan ooit en we hebben dan ook lang gearzeld alvorens ons aan te sluiten bij een excursie naar Siberut. Maar eenmaal daar aangekomen maakten we de mooiste en meest indrukwekkende tijd van onze reis door, al zijn er natuurlijk wel enkele vraagtekens te plaatsen. Zo vragen alle Siberutezen je onmiddellijk om sigaretten ('alouita cigaretta' = hallo, sigaret?), waar jong en oud aan verslaafd zijn (iedereen dus), waarschijnlijk omdat hen jaren terug is verteld dat het een goed medicijn is. Een hoestende baby wordt dan ook prompt een sigaret in de mond gestopt!

Ik ben in ieder geval blij met een cultuur als deze in contact te zijn gekomen en eerlijkheidshalve moet ik zeggen dat het waarschijnlijk ook wel één van de laatste kansen is geweest om zo iets te zien. Niet alleen het toerisme, maar ook plannen van de overheid om naast de houtkap, ook palmolieplantages op te gaan starten, zullen verregaande consequenties hebben voor deze unieke cultuur. Maar misschien besluit de overheid ook wel dat een manier om de zo broodnodige buitenlandse valuta binnen te halen het toerisme is en dat die unieke cultuur dus maar in stand moet worden gehouden.

Hoe het ook zij, ik ga maar weer eens op huis aan en dat betekent dat aan de reisverslagen bij deze een eind komt. De afgelopen acht maanden in Azië zijn als een speer voorbijgegaan en hopelijk valt de terugkeer in de harde Nederlandse werkelijkheid mee en dan zal ik me onder meer weer storten op de bespreking in EGO van nieuw verschenen popmuziek.

Evert van Dijk

Bronnen:

Speelgoed voor de zielen, Reimar Schefold
Saving Siberut, World Wildlife Fund
Ery, onze voortreffelijke en bijzonder sympathieke gids

lezers schrijven

Drugstore cowboy

Geestige! en gedurfde film

Waarde vrienden,

Als, tot nog toe, geregeld lezer van EGO kan ik niet anders zeggen dan dat ik het een goed blad vind. Echter: met gevoelens van uiterste verbazing de recensie van Leo van Opzeeland over bovengenoemde film gelezen in het juni nummer van EGO. Onbegrijpelijk dat op zó luchthartige toon kan worden gesproken over zo'n wereldomvattend probleem, waarmee de ondergang van de menselijke waardigheid is gemoeid.

Het schijnt te gaan om een 'cowboy', een 'avontuurlijk' levende jongen, die leider is van een groepje van vier, die er 'mooi' uitzien en niet verslonsd of ondervoed. De jongste van de groep is een nog 'piep' jonge, blonde 'teenqueen', die vermoedelijk volgens de gebruikelijke werkwijze van als vrienden-dienst geoffreerde rokertjes, in de greep van de groep is gekomen. En wat doet dat groepje, dat zgn. 'gewoon' een 'bewuste!' keuze heeft gemaakt in volle 'verantwoordelijkheid' voor eigen leven? Wel, dat organiseert strooptochten, berooft apotheken en laat daarbij, overigens totaal onnodig! een spoor van vernielingen achter.

Maar, gelukkig wordt in de film nergens een waarschuwend vingertje opgeheven. Vrijheid, blijheid nietwaar.

Ook als het 'piep' jonge meisje (hoe piepjong wel?) aan een overdosis sterft, lijkt dat geen onthutsende ervaring. Welnee, een vuilnis-

zak biedt uitkomst, waarmee de verantwoordelijken zich lafhartig aan hun verantwoordelijkheid onttrekken. Was dát niet hun uiteindelijk keuze???

Dan wordt ook nog manmoedig een priester ten tonele gevoerd, die in z'n lange leven zich verdienstelijk heeft gemaakt door voor een miljoen dollar door z'n neus te jagen. Maar wel heel 'wijs' en 'filosofisch' ermee is omgegaan. Waar die miljoen dollar vandaan kwam, dat vermeldt de story wijselijk niet.

"Natuurlijk lopen we risico's" zegt ergens de 'cowboy', "maar dat calculeren we gewoon! in." En och ja, ook schade van de roof- en vernieltochten, de jammerlijke dood van de nog zo 'piep' jonge 'teenqueen' die reeds stierf nog vóórdat haar leven was begonnen én de ellende van de moordaanslag, zowel voor de dader als voor de getroffen, zijn blijkbaar van te voren reeds 'ingecalculleerd'. Zo even tussen neus en lippen!

Voor mensen die regelmatig worden geconfronteerd met b.v. de geestelijk én lichamelijk totaal ontredderde cocainehoertjes - die al vóór het werkelijke leven kon beginnen totaal uitgeleefd zijn - zal het 'goed uitzien' van dit zichzelf belazerende groepje bepaald een overrompelende ervaring zijn. Gek zijn op drugs én op het leven dat daarbij hoort

heet het ook nog ergens. Ik geloof dat direkt als ik b.v. op tv van die zgn. popsterren zie met van die uitdrukkingloze gezichten met die blik in hun uitgebluste ogen, gericht op het niets in het oneindige. Ware levensgenieters!

Maar... serieus bekeken is er maar één oordeel mogelijk: Walgelijk om op zo'n toon een zó vertekend beeldverhaal over een probleem wat zó oneindig veel leed en ellende over mens en wereld brengt, op papier te zetten. Voor mensen, die de waardigheid der menselijke geest steeds voorop hebben gesteld, is dit onbegrijpelijk.

Wat dáár voor geestigs aan is ontgaat mij ten enenmale. Gedurfd? Zeker! Maar van een onmenselijk kaliber.

N.B. Met opzet heb ik mij bepaald bij het gegeven van deze film en de maatschappelijke misère die daarmee samenhangt. Wat in enkele Zuid-Amerikaanse staatjes gebeurt in het kader van de drugshandel, waar vooraanstaande, goedwillende mensen als ratten worden neergeschoten, heb ik dus erbuiten gelaten. Wat eigenlijk natuurlijk NIET kan.

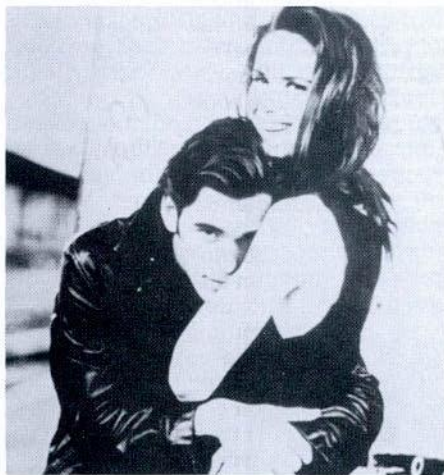
Piet Blauw

Nawoord Leo van Opzeeland

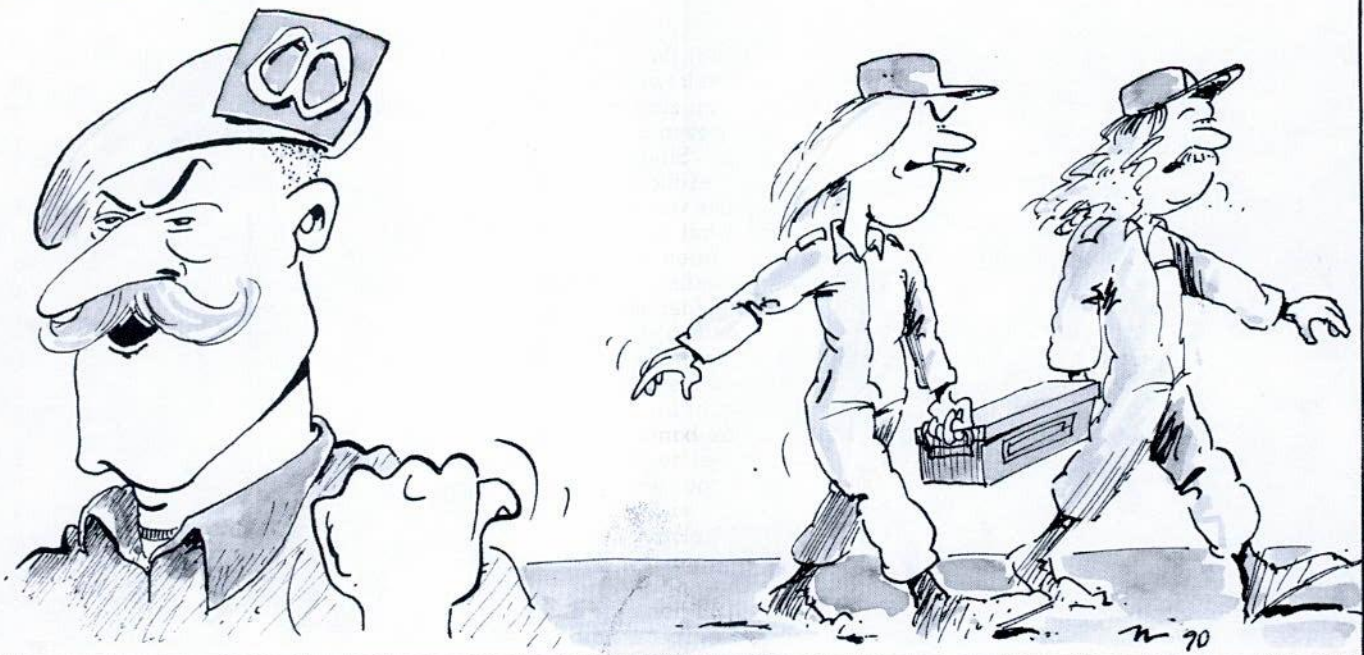
Toen ik las hoe de heer Piet Blauw mijn bespreking van 'Drugstore Cowboy' in het juni-nummer van Ego heeft geïnterpreteerd, kon ik me heel goed voorstellen dat hij geschokt was. Dat spijt me, want het is duidelijk dat de heer Blauw iemand is met hart voor zijn medemensen. Maar dat ben ik ook.

'Drugstore Cowboy' trof me vooral, doordat het probleem van druggebruik nu eens via een totaal andere, zeer verrassende invalshoek wordt benaderd. Maar elke oplettende kijker begrijpt na afloop, dat ook deze film een aanklacht is tegen het gebruik van drugs, met name harddrugs, en dat de vier hoofdpersonen uit de film heel verkeerd bezig zijn. Alleen, die conclusie wordt aan de kijker zelf overgelaten en er door de regisseur niet dik bovenop gelegd. 't Is dus in feite een film voor kijkers die volwassen genoeg zijn om een boodschap in een film zelf te ontcijferen. En dat is bij dit soort beladen onderwerpen vaak een uitzondering.

L.v.O.

TE WEINIG VROUWEN IN HET LEGER?
TSSS TSS TSS!

Je leeft maar één keer: het risico en de angst

„Je leeft maar één keer.”

„We moeten er nu wat van maken.”

„Je bent maar één keer jong.”

„Geniet er maar van, het leven is kort genoeg.”

Zulk soort opmerkingen. Het er stevig tegenaan gaan. Vooral in de vrije tijd. Of bij het kopen van dingen. Eigenlijk zijn zulk soort opmerkingen een vrijbrief om het allemaal niet zo nauw te nemen. Risico's nemen, bewust grenzen overschrijden. Weg moralistische praatjes dat eenvoud de mens siert of dat we met soberheid onszelf en de wereld toch uiteindelijk beter dienen.

Het wordt ons allemaal ook niet gemakkelijk gemaakt met die soberheid. De reclame dringt zich steeds meer op. Geen bushokje, geen koekblik, geen popconcert, geen benzinestation, geen krant of tijdschrift meer zonder de vrolijk gebrachte boodschap dat geluk toch vooral met méér, béter, móóier te maken heeft.

En we tuinen er in. Zodanig dat we bijna samen gek worden van ons eigen autoverkeer, van het lawaai overal, van het afval dat we niet meer kwijt kunnen. Niet dat je reclamemakers nu direct al-

les moet verwijten. Het vak heeft aardige kanten. Als het goed is, zit er heel wat creativiteit in: kunstig teken- en fotowerk, puntige teksten, raak gevonden verbindingen tussen heel verschillende denk- en levenssferen.

Maar vaak is het helemaal niet goed, is het alleen maar hoerig: het verkopen, zonder voorwaarden vooraf, van zaken die eigenlijk niet meer kunnen. Zoals op populaire tv-kwissen: het geeft niet wat je voor rotzooi op de buis brengt, of als prijzen weggeeft, als de kijkcijfers maar goed zijn.

Groeicijfers

Niet meer kunnen? We zien het allemaal wel op de tv, lezen het in de kranten, maar zijn nog lang niet zover dat we zelf (als individu) of collectief (als gemeenschap) echt pas op de plaats maken. Een en ander zien we terug bij de overheid, binnen ons stelsel toch het meest collectieve wat er bestaat. Die brengt wel braaf rapporten en ideeën uit (het aangescherpte Nationaal Milieubeleidsplan, het NMPplus, is het meest bekende voorbeeld), maar weinig wijst er op dat het op korte termijn allemaal anders zal gaan. Industrie, vlieghavens, provincies, gemeenten hebben allemaal zo hun eigen groeicijfers. Niemand wil terug, niemand denkt er over na dat dat toch eens gaat komen. Zelfs op nationaal en internationaal politiek niveau is er het principe dat alleen groei de milieuproblemen in de wereld kan oplossen. En de verschillen tussen arm en rijk. De kraan boven de al overlopende emmer gaat nog eens een stukje wijder open.

Nederland pretpark

Intussen 'leven we maar één keer'. Opgevoed in een wereld van overdaad (via de overvolle speelgoedkasten en de kinder-mountain-bikes wordt meestal al een levenslange trend gezet) gaan we zo vrolijk mogelijk door. Vooral in de zomer lijkt heel Nederland een groot pretpark. Popfestivals, braderieën, nachtmarkten, schaapscheerdersfeesten, Sail Amsterdam, vakantiefeesten,

Wie nu twintig is, leeft met een beetje geluk nog in 2030, 2050. Maar hoe?

vliegshows op Deelen, vlootdagen in Den Helder, skutjeszylen in Friesland. En we reizen wat af om naar ons geluk en al die vrolijkheid te komen. Massale volksverhuizingen: van dorp naar dorp, van stad naar stad, van land naar land en alle variaties daartussen.

Over het terugdringen van het woonwerkverkeer wordt regelmatig nagedacht, maar over het recreatieverkeer moet dat eigenlijk allemaal nog beginnen. Gewoon eens in de buurt blijven, je met eigen vrienden en bekenden dáár proberen lekker te voelen, dat zal op den duur de kunst blijken. We kunnen daar nu al aan beginnen, maar ja, weer zo'n uitdrukking, 'je bent jong en je wil 'ns wat'.

Het leven na de dood

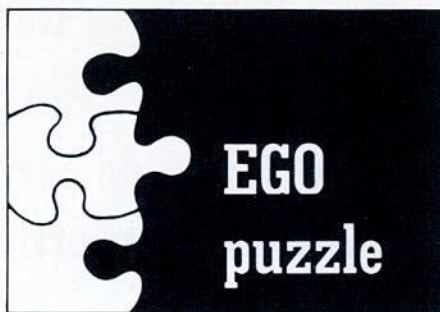
Redden we het als het gaat om het tijdig bereiken van een mate van soberheid die weer toekomst biedt aan natuur, milieu en bijv. derde-wereld-landen? Voorlopig lijkt het daar dus niet op. De zaak wordt alleen maar verder opgejaagd. Heeft dat ook te maken met het wegvallen van de godsdienst in de wereld? Juist het uitzicht op een leven na de dood temperde vroeger mogelijk veel materiële wensen tijdens het aardse bestaan. Nu de godsdienst op de achtergrond is geraakt, blijkt vooral het leven voor de dood belangrijk.

Er bestaat inderdaad veel meer het gevoel dat je het nú allemaal moet doen, dat je het nú moet maken. Maar als God niet alles meer in goede banen leidt, moeten wij mensen dat doen. Eigen inzichten volgen, eigen verantwoordelijkheden nemen, je leven zelf invullen. Prachtige gedachten, die zeker in humanistische kring goed vallen. Maar in het zomerse uitgaansleven is daar niet zoveel van te merken.

Het lieve leventje

De auto, het krat bier, de plastic bekertjes, het lekker uit de bol, heel laat (of liever heel vroeg in de morgen) naar bed gaan. Dat schijnt in tal van zomerse vakantieplaatsen de trend te zijn. Wat is het eigenlijk? Onzekerheid, angst dat het toch uiteindelijk niet zo goed afloopt? Dat er straks toch eens een eind komt aan ons lieve leventje? Misschien. Ouderen weten het niet, lijken zelf te veel verslaafd aan al dat mooie dat onze hedendaagse maatschappij biedt. En jongeren lijken steeds zwijgzamer als je naar werkelijke motieven vraagt. Toch zoekt/vraagt iedere nieuwe generatie antwoorden. Wie nu twintig is, leeft met een beetje geluk nog in 2030, 2050. Maar hoe?

Frits Maas

Visitekaartjes

De oplossing van de puzzel in het juli/augustusnummer luidt als volgt: 1-stopper; 2-opstand; 3-plaksel en 4-rodelen. Door in de onderstaande vier visitekaartjes de letters van naam en woonplaats in een andere volgorde te zetten, kan het beroep van de betrokkenen worden gevonden.

K. Ef
Koch

O. Reuc
Ur

H. Ei
Saba

A. Min
Nut

Hiernamaals

Vorige week vroeg iemand mij of humanisten geloven in een leven na de dood. De vraag is in zijn algemeenheid nauwelijks te beantwoorden, omdat er nogal verschillende denkbare beelden bestaan over dat eventuele leven aan gene zijde. Net zoals bij christenen.

Ik vind het overigens wel een mooi idee. Dat je na dit leven een bepaalde staat van zijn mag bereiken, waarin het voor iedereen fijn vertoeven is. Misschien bestaat er inderdaad wel zoiets, misschien ook niet. Wat doet het er eigenlijk toe? Mijn leven zal het in ieder geval niet veranderen. Het leven is er nu en moet zo goed als mogelijk geleefd worden: de inspanning om je te handhaven en proberen je diepste wensen te realiseren. Het verlangen om de Liefde te vervullen. Maar jezelf ook zien als iemand die eens zal sterven, wat meestal sneller gaat dan je denkt, vooral als je wat ouder wordt. Dat is, ik geef het toe, beslist geen gemakkelijke opgave:

leven. En een leven zonder hiernamaals is voor de meeste mensen een verbijsterend of zelfs afgrijselijk idee.

Geloven in een leven na dit leven heeft beslist iets aantrekkelijks en geruststellends. Daar is ook niets op tegen, waarom ook. Er lijkt mij wel iets op tegen als je daarin alleen gelooft, omdat je met het leven in het hier en nu niets weet aan te vangen en de verantwoordelijkheid daarvoor bij anderen legt, uit handen geeft. Je eigen falen, mislukkingen en angsten niet onder ogen wilt zien en bij de pakken neer gaat zitten. Wachten op ingrepen van de voorzienigheid of vluchten om je eigen leven niet in eigen hand te hoeven nemen en daar niet verantwoordelijk voor willen zijn. Zoals een man in een vlaag van razernij zijn dochtertje uit het raam gooide en achteraf verklaarde dat niet hij maar iets anders in hem dat had gedaan. Of iemand die meent dat in bepaald kinderspeelgoed kwade krachten kunnen huizen en dat dat speelgoed verboden moet worden ter redding van de kinderziel. Sommige mensen gaan nog verder en menen dat ze een vijand nodig hebben om zichzelf veilig te voelen en die daarvoor de een na de andere drogreden aanvoeren. Het idee alleen al, een vijand nodig te hebben. Een mens verzint wat om aan de angst voor het leven en de dood te ontkomen.

Het is zo heerlijk en bevredigend om tegen anderen te kunnen zeggen wat ze

moeten doen of laten, geloven of niet geloven. Mag iemand anders dat bepalen?

Ik denk van niet. Waar bemoeien ze zich eigenlijk mee? We zouden beter kunnen proberen het leven voor elkaar zo aangenaam als mogelijk te maken. Het minste dat we kunnen doen. Als we met z'n allen daar eens wat meer energie in zouden steken, een beetje meer hemel op aarde proberen te bewerkstelligen. Dan is de vraag hoe dat met het leven na dit leven zit waarschijnlijk niet eens zo belangrijk meer. We hebben dan immers onze handen vol om het leven hier wat hemelser te maken.

Het enige dat daar in eerste instantie voor nodig is, is je bewust te worden van datgene waar je mee bezig bent, zeker ook in je diensttijd. Veranderingen zijn bijna altijd mogelijk, wanneer je jezelf belangrijk genoeg vindt. Ik zal de laatste zijn om te beweren dat dat gemakkelijk is, integendeel zelfs. Een begin zou kunnen zijn om tegen je maten en collega's wat vriendelijker te zijn en bijvoorbeeld minder verbaal geweld te gebruiken. Daar zul je al je handen aan vol hebben.

En dat hiernamaals dan? Ach...

Freek Pol

„Wakker worden kollega, dit kan niet!”

Het werk van de beroepsgroep militairen van Amnesty International

Militairen zijn nogal eens rechtstreeks betrokken bij schendingen van mensenrechten. Anders dan in Nederland oefent de krijgsmacht in diverse landen politieke taken uit, met name wanneer de noodtoestand van kracht is. Militairen zijn dan vaak betrokken bij arrestaties van politieke gevangenen, martelingen, 'verdwijningen' en buitengerechtelijke executies. Op initiatief van schout-bij-nacht b.d. Dam Backer werd in het begin van de jaren tachtig in Nederland een beroepsgroep militairen van Amnesty International opgericht. Deze marine-officier meende dat juist militairen, die immers in vele landen betrokken zijn bij mensenrechtenschendingen, hun bijdrage zouden moeten leveren aan het tegengaan van dergelijke praktijken.

Mede met het oog op de Vredesweek brengt de redactie deze beroepsgroep militairen van Amnesty in dit nummer nader onder de aandacht van onze lezers. Redakteur Wim Heij sprak met twee leden van de werkgroep: Klupkapitein Ton van Mastrigt (TvM) en Kl-majoor/BMW'er Bernard Schutte (BS).

Hoe is Amnesty ontstaan en wanneer was dat?

TvM: Wanneer ik mij goed herinner was het in 1960 dat een Engelse advocaat iets las over twee studenten in Portugal die gearresteerd waren, omdat ze een dronk hadden uitgebracht op de vrijheid. Deze jurist dacht 'daarvoor zeven jaar gevangenisstraf krijgen is te dol, dat kan niet' en schreef een vlammend artikel in een krant. In deze bijdrage riep hij mensen op naar Portugal te schrijven om vrijlating te bewerkstelligen. Dit werd zo'n succes dat dit uitgroeide tot de oprichting van Amnesty International.

Het vertrekpunt van Amnesty is de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Kunnen jullie dat nader toelichten?

BS: Amnesty zet zich in voor vrijlating

van al die duizenden mensen die gevangen zitten op grond van hun politieke, godsdienstige of andere overtuiging, hun etnische afkomst, geslacht, huidkleur of taal.

„Man, waar ben je in vredesnaam mee bezig?”

TvM: Daar zijn in de loop der tijd wat uitbreidingen bijgekomen. Het is niet zo dat Amnesty zich uitsluitend inzet voor gewetensgevangenen die geen geweld hebben gebruikt. Ook mensen die zich wel ergens aan schuldig hebben gemaakt, maar geen eerlijk proces hebben gekregen, kunnen op de steun van Amnesty rekenen. Evenals mensen die na het uitzitten van een hen opgelegde straf vervolgens niet worden vrijgela-

Vanaf augustus 1984 zat luitenant Grigori Koetsenko gevangen in de Sovjetunie. Hij werd beschuldigd van antisovjetagitatie en -propaganda. Hij werd veroordeeld tot vier jaar gevangenisstraf. Amnesty International ziet hem als een gewetensgevangene. De beroepsgroep militairen stuurde brieven naar collega's in de Sovjetunie om te pleiten voor zijn vrijlating. Koetsenko werd begin 1988 vrijgelaten.

ten. Ook die worden gesteund. Zo zijn er nog wel meer te noemen. Bijvoorbeeld door een overheid in scène gezette verdwijningen en martelingen. Voor dat laatste heeft Amnesty al menige actie gevoerd. Mensen kunnen wel ergens schuldig aan zijn, maar dat hoeft nog niet, zoals in sommige landen, automatisch te betekenen dat men uit iemand een schuld bekentenis mag slaan.

BS: Amnesty pleit, wat iemand ook gedaan heeft, voor een faire procesgang, voor een menswaardige behandeling.

TvM: Nog een heel belangrijk aspect van het werk van Amnesty is de strijd tegen de doodstraf. Hanteer je als uitgangspunt dat ieder mens recht heeft op een menswaardige behandeling, dan hoort daar geen doodstraf bij. Het werkteerrein heeft zich dus duidelijk verbreed.

Hoe gaat Amnesty tewerk?

BS: Men laat onderzoek verrichten naar mistoestanden, op basis waarvan rapporten worden opgesteld. Met deze onderzoeksrapporten gaat men vervolgens aan het werk.

Licht dat eens toe.

TvM: Met deze door Amnesty opgestelde rapporten gaat men druk uitoefenen op diegenen die het in een bepaald land voor het zeggen hebben, zeg maar de machthebbers, de autoriteiten. Dat kan lopen van een politie-kommandant, een gevangenisdirecteur tot de leiders van het land.

Binnen Amnesty zijn verschillende beroepsgroepen werkzaam. Welke bijvoorbeeld?

BS: Juristen, psychologen, psychiaters, journalisten, medici, onderwijsgeven-

De gesprekspartners majoor Bernard Schutte (l.) en kapitein Ton van Mastrigt.

den, politiemensen en militairen.

Wat doet zo'n beroepsgroep?

BS: Deze beroepsgroepen zetten zich met name in voor vervolgte kollega's en schrijven daarnaast kollega's aan die betrokken zijn bij het schenden van mensenrechten.

Hoe lang bestaat de beroepsgroep militairen?

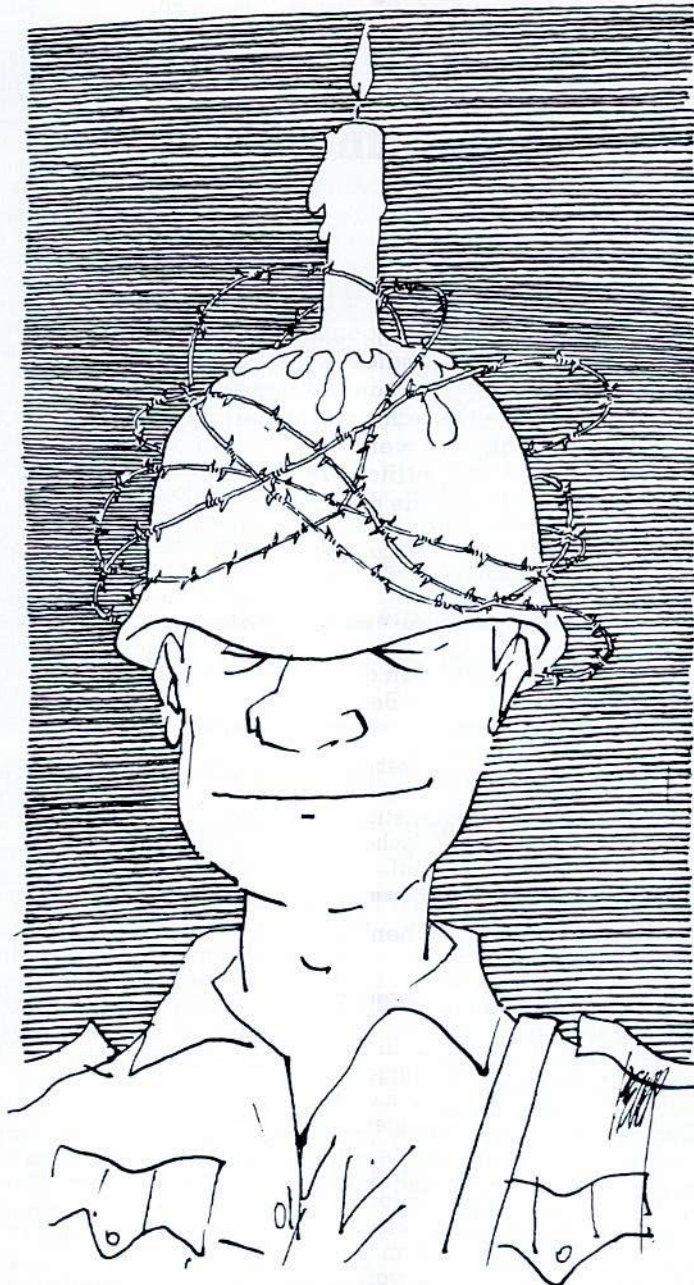
BS: In 1982 heeft de schoutbij-nacht (inmiddels b.d.) Dam Backer de beroepsgroep militairen in Nederland opgericht.

Wat zijn de verschillen en de overeenkomsten tussen de beroepsgroep militairen en de andere beroepsgroepen?

TvM: De andere beroepsgroepen richten zich voornamelijk op kollega's die slachtoffer zijn. Bijvoorbeeld de beroepsgroep onderwijsgevenden richt zich met name op onderwijzers en leraren in het buitenland die slachtoffer zijn geworden van mensenrechtenschendingen. Dat geldt eveneens zo voor de andere beroepsgroepen. Bij de beroepsgroep militairen ligt het zwaartepunt veel meer op het benaderen van de overtreders van de mensenrechten. Dat heeft te maken met het feit dat in landen waar de mensenrechten worden geschonden militairen vaak degenen zijn die de onderdrukking uitvoeren, die martelen en mensen van straat oppakken. Door dat gegeven houdt onze werkgroep zich vooral bezig met het aanschrijven van die kollega's, die zich aan dit soort praktijken schuldig maken, en leggen hen als kollega de vraag voor: Man, waar ben je in vredesnaam mee bezig?

Ik stel mij voor dat een beroepsgroep politie ook dit soort activiteiten ont-

In april 1984 werd kapitein Issa Dusmanon uit Kameroen opgepakt in verband met vermeende activiteiten rondom een gewapende opstand tegen de regering van president Paul Biya. Hij werd vrijgesproken en in december 1984 vrijgelaten. In februari 1985 werd hij opnieuw opgepakt en, voor zover bekend, zonder aanklacht of proces vastgehouden. De beroepsgroep militairen heeft voor hem enkele brieven geschreven.

plooit. Dat zijn immers ook ordehandhavers. Of vergis ik mij?

BS: Nee, dat klopt. In die zin lijkt de beroepsgroep militairen op die van de politie. Die ontwikkelen ook activiteiten ten behoeve van kollega-slachtoffers, maar schrijven ook, zoals wij dat doen, brieven naar politie-funktionarissen om te proberen de mentaliteit van hun kollega's in het buitenland te beïnvloeden.

TvM: Daarbij hoop je altijd dat bijv. een kolonel in Guatemala meer onder de indruk zal komen van een brief van een kollega militair (waarin deze hem op de vingers tikt) dan één van een willekeurige kruidenier uit Koolstronkstradeel. Wat onverlet laat dat die brief van die kruidenier ook heel erg belangrijk is. Het gaat er bij die beroepsgroepen om een eventuele meerwaarde toe te voegen met betrekking tot de beïnvloeding. BS: Precies. Je schrijft als kollega en je appelleert aan zijn beroepseer, aan zijn beroepsethiek.

Jullie richten je dus meer op daders dan op slachtoffers?

TvM: Wij richten ons tot de daders, maar beogen tegelijkertijd ook iets te doen voor de slachtoffers. Wanneer iemand door militairen ten onrechte wordt opgepakt, mishandeld of nog erger, dan proberen wij via die dader iets voor het slachtoffer te bereiken. Zoals Amnesty in het algemeen werkt, zo richt onze groep zich speciaal op militaire autoriteiten.

Stel dat nu een militair slachtoffer is. Wat is dan jullie werkwijze?

TvM: Dan zetten wij ons in, als kollega van het slachtoffer, om te proberen die autoriteiten (dat kunnen dus eveneens militairen zijn) te bewerken.

Vinden jullie dat niet lastig om kollega's als het ware tot de orde te roepen?

BS: Ik heb er geen problemen mee. Het klinkt misschien simpel, maar zo ligt het wel: fout is fout. Kijk, wij varen blind op informatie van Amnesty en wij gaan er daarbij van uit dat die informatie, uit Amsterdam of Londen, juist is. De ervaring heeft overigens uitgewezen dat wij daar ook vanuit kunnen gaan. Wanneer dan blijkt dat mensenrechten worden geschonden, dan maakt het voor mij niet uit of de dader al of niet een militair is. Het laakbare gedrag beoordeel je op dat moment en niet zijn professie.

Hebben jullie weleens een antwoord gekregen in de zin van 'jullie hebben gemakke-

lijk praten'?

TvM: Ik heb dat eens gehad in een discussie met een Chileense kollega die inderdaad begon met 'wij zitten er maar mee dat communisten hier proberen het regime omver te werpen; terwijl de hele wereld ons in de steek laat; enz.'. Een soort rechtvaardiging dus. Voor Amnesty, en ook voor mij, is het betrekkelijk eenvoudig: Er zijn spelregels waaraan iedereen, in de hele wereld, zich dient te houden.

„Je schrijft als kollega en je appelleert aan zijn beroepsethiek.”

Dat is het criterium, de meetlat waaraan iedere situatie wordt getoetst. Ik vind dat ik het handelen van een ieder, dus ook van die Chileense kollega, naast die meetlat mag leggen. Mocht ik ooit over de schreef gaan, dan hoop ik dat anderen daar kennis van zullen krijgen en mij daarop zullen aanspreken, in de geest van: 'Wakker worden kollega, dit kan niet'.

Natuurlijk is er in heel veel gevallen sprake van kwade opzet, maar militairen zitten ook in een bijzondere situatie, in een systeem, in een structuur, waardoor ook gemakkelijk grenzen kunnen worden overschreden. Vooral in die laatste gevallen kan aan het denken gezet worden belangrijk zijn.

BS: Ik denk dat het ook zo is dat mensen die werkzaam zijn in totalitaire systemen zo afhankelijk kunnen zijn dat ze gaan marchanderen met hun ethiek. Signalen van collega's uit andere landen zouden daarop invloed kunnen hebben.

Kunnen jullie iets zeggen over de effecten van jullie activiteiten?

TvM: Daar is heel moeilijk iets over te zeggen. Je weet nooit of de herkegen vrijheid van iemand, die onterecht gevangen heeft gezeten en na verloop van tijd wordt vrijgelaten, al of niet het gevolg is van jouw activiteiten. Ik heb zelf in vijf jaar schrijven één keer antwoord van iemand gehad. Dat was iemand uit Zaïre die in zijn brief uiteenzette waarom de mensen, waarvoor ik het had opgenomen, gevangen zaten. Eigenlijk komt het er op neer dat je nooit antwoord krijgt en dus is het effect van je inspanningen dan ook moeilijk te meten.

BS: Uit de andere werkvelden van Amnesty kan soms wat gemakkelijker worden afgeleid dat brieven schrijven wel degelijk zin heeft. Dat verklaren regelmatig ex-gevangenen. Ik ben nu zo'n jaar of drie lid van de beroepsgroep, maar ik kan mij niet herinneren dat ik ooit antwoord heb gekregen.

TvM: Wat dat betreft is het ook lastig om steeds maar weer gemotiveerd te blijven. Je motivatie om het werk te blijven voortzetten haal je uit 'Wordt Vervolgd', het maandblad van Amnesty. Daarin valt veelvuldig te lezen hoe groot de invloed van brieven schrijven kan zijn.

Heeft Amnesty in meer landen een beroepsgroep militairen?

BS: België is naast Nederland het enige land in de wereld waar zo'n beroepsgroep werkzaam is. Wij proberen momenteel in diverse landen militairen ertoe te bewegen ook een beroepsgroep te vormen, maar de praktijk wijst uit dat

e.e.a. niet altijd zo eenvoudig is. Er staan nog steeds veel regeringen en autoriteiten huiverig tegenover het werk van een beroepsgroep militairen. In België is het vorig jaar gelukt, verder hebben wij contacten in de Skandinavische landen en Duitsland.

Je bent geneigd te veronderstellen dat in landen met een lange democratische traditie er al lang een beroepsgroep militairen werkzaam zou moeten zijn.

TvM: Daar moet men zich niet in vergissen. In een land als Groot-Brittannië, dat zich er altijd op beroept de oudste democratie te zijn ter wereld, is het militairen en politiemensen verboden om überhaupt lid te zijn van Amnesty International.

BS: Het heeft er ook mee te maken dat Amnesty gezien wordt als een linkse, politieke organisatie. Wanneer er iets is dat niet waar is, dan is het dat verwijt. Amnesty laat zich niet leiden door politieke overwegingen, maar uitslui-

„Het klinkt simpel, maar fout is fout.“

tend door schendingen van mensenrechten...

TvM: ... ongeacht wie het doet en wie het slachtoffer is.

Kunnen jullie het werk van de beroepsgroep nog wat verduidelijken?

TvM: Het leeuwendeel van het werk bestaat uit het schrijven van brieven n.a.v. informatie die wij krijgen uit Amsterdam. Het voeren van acties dus. Daarnaast proberen wij binnen de opleidingen in de krijgsmacht iets van mensenrechten-educatie van de grond te krijgen. Dat is, zoals zoëven al werd opgemerkt, omdat militairen in moeilijke situaties juist zo'n cruciale rol kunnen spelen.

BS: Militairen kunnen gemakkelijker dan welke andere beroepsgroep in een situatie verzeild raken waarin ze kunnen uitglijden.

Wat moet ik mij voorstellen bij het schrijven van brieven?

TvM: Wij ontwerpen en schrijven de

Napoleon Ortigoza, ex-kapitein van het Paraguyaanse leger, werd in 1962 gevangen genomen op beschuldiging van politieke samenzwering en moord op een cadet. Hij werd ernstig gemarteld. Ortigoza werd in die tijd gezien als een politieke rivaal van president Stroessner. De beschuldiging van moord was hoogstwaarschijnlijk vals. Nadat Ortigoza ter dood was veroordeeld werd zijn vonnis omgezet in 25 jaar. De beroepsgroep militairen plaatste een oproep in Carré, waarin ze officieren verzocht bij president Stroessner op vrijlating van Ortigoza aan te dringen en aan de gevangenisdirecteur een betere behandeling te vragen. Ortigoza werd op 20 november 1987 vrijgelaten.

brieven zelf, maar we maken gebruik van richtlijnen voor het schrijven van brieven, voorbeeldbrieven, van handboeken met voorbeeldzinnen (in diverse talen), enz. Met die dingen in de hand ga je brieven schrijven naar door Amnesty aangeleverde namen en adressen, militaire autoriteiten.

BS: De groep bestaat inmiddels zo'n jaar of acht dus wij beschikken onderhand over voldoende kennis om die brieven te kunnen schrijven.

Met welke kosten moeten aanstaande leden van de beroepsgroep rekening houden?

TvM: Men moet lid worden van Amnesty International, dat is een voorwaarde (kost f 47,50 per jaar. Als dat teveel voor u is, kunt u ook minder betalen, tot minimaal f 20,-. WH). Als groep komen wij één keer per maand bij elkaar. Het is natuurlijk de bedoeling dat men probeert zoveel mogelijk aanwezig te zijn. Die bijeenkomsten vinden altijd plaats in Utrecht, waarbij de reiskosten voor eigen rekening zijn. Als laatste moet ik nog melden dat wij zelf de postzegels betalen.

Jullie kunnen meer leden bij de beroepsgroep gebruiken?

BS: Iedere beroepsmilitair, ongeacht rang of stand, is van harte welkom. Hoe meer hoe liever.

Bedankt voor het gesprek en veel succes met jullie werkgroep!

Wim Heij

Beroepsmilitairen die lid willen worden van de beroepsgroep militairen van Amnesty International kunnen gebruik maken van de hiernaast afgedrukte bon en deze opsturen naar: Amnesty International, Keizersgracht 620, 1017 ER Amsterdam. Tel.: 020-264436.

(De kadertjes in dit artikel zijn overgenomen uit de folder van de beroepsgroep.)

Aanmeldingsbon

- ☐ Ik ben/word* lid/donateur* van Amnesty International en:
 - ☐ ik ben militair van beroep; ik wil meer informatie over de beroepsgroep militairen
 - ☐ ik wil het maandblad Wordt Vervolgd ontvangen
 - ☐ ik wil lid worden van een Amnesty-groep in mijn omgeving
- *doorhalen wat niet van toepassing is

Naam _____

Straat _____

Postcode _____

Plaats _____

Albanie

Laat ik het maar meteen zeggen: **'Kroniek van de stenen stad'** van de Albanese auteur Ismail Kadare is een uitstekende roman. Kadare laat een oeroude stad in Albanië door de verteller – een jongetje van een jaar of tien – op werkelijk schitterende wijze tot leven komen. Voor de verteller, maar ook voor de meeste bewoners, bestaat er eigenlijk niets anders dan de stad. De wereld buiten de stad is hen volkomen onbekend. Geen wonder dat in deze beslotenheid tradities, magie en roddels hoogtij vieren. Desondanks blijft de stad dezelfde, daar kan zelfs de wisseling

der seizoenen niets aan toe of af doen. Dan breekt de Tweede Wereldoorlog uit. De stad wordt afwisselend bezet door de Italianen, de Grieken en de Duitsers en zwaar gebombardeerd door de Engelsen. Uiteindelijk ziet de bevolking zich genoodzaakt de vlucht te nemen naar het platteland. De stad wordt als het ware opengebroken. De terugkeer van de bewoners naar de stad valt samen met de komst van de partizanen en een nieuwe tijd breekt aan. Het jongetje (Kadare?) is ondertussen zover dat hij weet wat hij wil worden: schrijver.

Deze roman (uit 1971) behoort met **'De generaal van het dode leger'** m.i. tot de beste boeken van Kadare.

Ismail Kadare: Kroniek van de stenen stad. Van Gennep, Amsterdam 1990. 224 blz. f 34,50. (WH)

Bekroonde roman

Heel toevallig stond de dag nadat ik **'Charges'** van de Nijmeegse auteur Irun S. (geb. 1957) had gelezen een berichtje in de krant over een infiltratiepoging van de BVD in de actiegroep **'Ziedend Bintje'** (die in 1989 een proefveld met genetisch gemanipuleerde aardappelen verwoestte). Met aardappelen heeft deze, met de Lift Nationale Debuutprijs be-

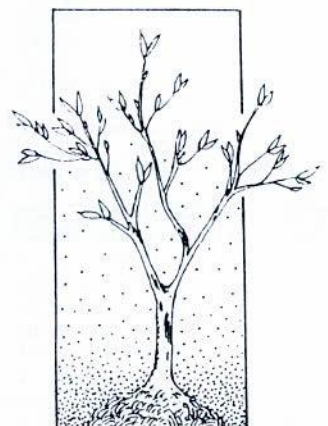
kroonde, roman niets van doen. De overeenkomst zit 'm in het schaden van 'gewichtige belangen'. In de roman heeft een groepje neo-revolutionairen het voornemen, in de nacht van oud op nieuw, een sleeppartijtje (**'Aktie Okaaf'**) ten uitvoer te brengen (in sommige delen van het land een oude traditie). Het plan lekt uit, waarop de politie, op volstrekt overtrokken manier, gaat reageren.

Irun S. heeft dit verhaal knap gekomponneerd in deze gekomplieerde poëtisch/filosofische roman. Waarschijnlijk is dit ook de reden dat hem 18 maart jl., op de Nationale Schrijversdag, deze debuutprijs ten deel viel.

Irun S.: Charges. In de Knipscheer, Amsterdam 1990. 224 blz. geïll. f 29,50. (WH)

'Helden'

Aan personen die zich, in gedurende de Tweede Wereldoorlog, op bijzondere wijze hebben ingezet om joden het leven te redden kan het recht gegeven worden een Johannesbroodboom te planten op één van de heuvels van de stad Jeruzalem. Langs de **'Laan der Rechtvaardigen'**, de toegangsweg tot de Israëliëse herdenkingsplaats Yad Vashem. De officiële Hebreeuwse titel waarmee deze mensen worden aangeduid luidt Hasidei Ummot Ha-Olam, letterlijk **'de rechtvaardigen uit alle landen ter wereld'**. Uit de honderden boomplanters koos de Amerikaan Peter Hellman er een vijftal uit

voor zijn boek **'Onvergetelijke helden'**: een Belgische familie, nog een Belgische, een vrouw uit het Friese Ferwerd, een handelaar in garens en band – tevens burgemeester – uit ZW-Frankrijk en een Poolse. Stuk voor stuk verhalen waarin mensen medemenselijkheid plaatsten boven gevaar voor eigen leven. Toch zien ze zichzelf, wanneer ze terugkijken op wat ze gedaan hebben, niet als helden. Op de vraag naar het waarom van hun daad antwoordt één van hen: **'Het waren mensen en zij verkeerden in nood. Bovendien ben ik vroeger soldaat geweest en ik weet wat het betekent om nergens een behoorlijke slaapplek te kunnen vinden.'**

Jammer dat de auteur te uitgebreid wilde zijn met zijn verhalen. Daardoor wordt het soms wat te langdradig. De hoofdpersonen in zijn boek hebben dat niet verdiend.

Peter Hellman: Onvergetelijke helden. Omega Boek, Amsterdam 1990. 278 blz. geïll. f 29,50. (WH)

Verzet

In de **'Geschiedenis van het verzet 1940-1945'** heeft dr. J. Buitkamp in eenvoudige taal het verzet in al zijn vormen beschreven. Het boek moet niet opgevat worden als een historisch naslagwerk, maar als **'een boek met verhalen, die bij hen die de be-**

Eén April !

zettingen jaren en het verzet hebben meegemaakt de herinnering levend wil houden'. Maar ook verhalen **'die de jeugd van nu en later willen confronteren met een tijd, met een uitzonderings-toestand, waarin de mens zich heeft getoond in zijn ware gedaante, zijn naakte echtheid.'** Buitkamp onderscheidt in zijn boek vier vormen van verzet: **symbolisch** (door woord en gebaar duidelijk maken hoe men over de bezetter denkt), **polemisch** (protesteren tegen de onrechtmatige en onrechtvaardige eisen van de bezetter), **defensief** (helpen, beschermen en verzorgen van diegenen die door de bezetter worden bedreigd) en **offensief** (het met alle middelen bestrijden van de bezetter). Heel aardig vond ik dat de au-

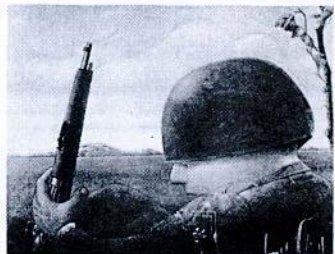
teur, bij alle vormen van verzet, aandacht heeft besteed aan het verzet in België. Dat verruimt zonder meer de blik.

Een enkel puntje van kritiek. De tekening van Mussert op blz. 37 is van J.W. v.d. Rhee (Vrij Nederland, januari 1943). Wellicht kan dit bij een herdruk worden bijgesteld.

Dr. J. Buitkamp: Geschiedenis van het verzet 1940-1945. Fibula, Houten 1990. 152 blz. geïll. f 19,90. (WH)

Militaire cultuur

Wanneer je de minste kans wilt lopen om gedood te worden bij een gewapend conflict, kun je het best ingedeeld zijn 'ergens op het hoofdkwartier', bij 'de generale staf', in ieder geval 'in de hoge rangen'. Waar je als soldaat het beste af bent: 'fourier',

'administrateur', 'radioman bij de technische dienst' en 'hospik'. En het allerbeste: 'oh dat weet ik wel hoor, ziekenboeg'. Het allerslechtste: 'als kale infanterist aan het front'.

Een handvol citaten uit **'De verbeelding van de soldaat'** van Jan van der Meulen, wetenschappelijk medewerker van de Stichting Maatschappij en Krijgsmacht.

In deze studie werkt de auteur een door hem in 1981/82 (onder 90 jongens met een gemiddelde leeftijd van 17 jaar) gehouden onderzoek uit over – heel globaal – wat zij over soldaten in oorlog denken. Aan de orde komen o.a. de legitimiteit van krijgsmachten, het maatschappelijk draagvlak van defensie, de identiteit van beroepsmilitairen en de moraal van de dienstplicht. Géén van de ondervraagden had op het moment van het onderzoek ook nog maar geroken aan de wapenrook. Toch, denk ik, zullen hun antwoorden nauwelijks verschillen van die van dienstplichtigen in daadwerkelijke dienst. Aanstaande soldaten – zo laat de studie van Van der Meulen zien – ontnemen het beeld van het soldatendom aan de overleving en niet aan de functionele betekenis. Wanneer dit voor de dienstplichtigen van nu evenzeer het geval zou zijn en m.i. is dat ook zo, dan zou dat betekenen dat de krijgsmacht niet bij machte is – zelfs in veertien maanden dienstdienst niet – deze verbeelding op te heffen. Misschien iets voor Jan van der Meulen om nog eens te onderzoeken? Echt veel nieuws bevat dit lijvige proefschrift overigens niet, althans ik heb het er niet in kun-

nen ontdekken.

Jan van der Meulen: De verbeelding van de soldaat. Van Gorcum, Assen/Maastricht 1990, 456 blz. f 49,50. (WH)

Kampervaringen

De Amsterdamse jood Max Groen overleefde zes(!) concentratiekampen. Eind 1989 maakte hij samen met de journalist Ton Kors de tocht (in omgekeerde volgorde) opnieuw. Achtereenvolgens bezochten ze Ebensee, Redl.Zipf, Mauthausen, Oranienburg, Auschwitz-Birkenau en Vught. In 'De tocht opnieuw' beschrijft Kors op ongemeen boeiende wijze deze niet-alldaagse reis. Het boek is niet al-

leen een reisverslag langs de eerdergenoemde kampen, maar geeft ook een indringend beeld hoe Groen deze diepingrijpende gebeurtenissen heeft verwerkt. Vantevoren dacht Max Groen dat hij zijn kampervaringen wel zo goed had verwerkt/verdrongen dat hij geen moeite zou hebben deze tocht opnieuw te maken. Wanneer ze na acht dagen weer in Amsterdam op het Centraal Station uitstappen en Groen wordt afgehaald door verwanten roept hij ze, vanuit de verte, toe: 'We hebben het gedaan, we hebben het gehaald.' Hij omhelst ze. Er zijn tranen in zijn ogen, voor het eerst. Ik heb al heel wat boeken over kampen en kampervaringen doorgelezen, maar nog nooit een boek over dit onderwerp in één adem uitgelezen. Orale geschiedenis op z'n best!

Ton Kors: De tocht opnieuw. Van Gennep, Amsterdam 1990. 206 blz. geïll. f 29,50. (WH)

Verenigde Naties

Op 20 mei 1989 organiseerden een vijftal organisaties (met steun van de Nationale Commissie voor Voorlichting en Bewustwording van Ontwikkelingssamenwerking) een studiedag over 'De Verenigde Naties in Beweging: Westerse en niet-Westerse visies'. De aldaar gehouden inleidingen zijn (aangevuld met een uitstekende bijdrage van Galtung) onder de gelijka-

mige titel in boekvorm uitgebracht.

De bundel bestaat uit vier delen: politiek (o.a. een interessante bijdrage van drs. D. Leurdijk over de veranderende houding van de Sovjet Unie m.b.t. de VN), ecologie en milieu, onderwijs en vorming en de rechten van de mens (met o.a. een kritische bijdrage van prof.mr. A.A.G. Peters: *Is het misschien ook in ons land niet zo dat zij, die zich het meest inzetten voor de Rechten van de Mens, in de gevangenis zitten en niet op het Ministerie van Buitenlandse Zaken?*) Het feit dat de inleidingen ruim een jaar geleden zijn gehouden (dus ruim voor de enorme ontwikkelingen in Oost-Europa) doet aan het belang van deze bundeling niets af.

W. de Haar e.a. (red.): De Verenigde Naties in Beweging. Studiedatum voor Vredesvraagstukken, Postbus 9108, 6500 HK Nijmegen 1990. 124 blz. f 15,-. (WH)

Bewustwordingsproces

In de uitstekende roman 'De denkbeeldige vrouw' schetst de Chileense auteur Jorge Edwards het bewustwordingsproces van de wat oudere mevrouw Inés tijdens het bewind van Pinochet. Wanneer, de uit de hogere kringen afkomstige, mevrouw Inés zestig jaar wordt, kijkt ze op haar leven terug. Ze heeft het gevoel vijftig jaar daarvan stilgestaan te hebben. Ze heeft eigenlijk al-

leen maar gedaan wat er van haar verwacht werd (afkomstig uit een rijke familie en getrouwd met een conservatief parlementsman). Ze besluit alsnog te gaan doen wat ze altijd al had willen doen: schilderen. Door het schilderen komt alles wat ze in de loop der jaren heeft weggedrukt weer boven. Eveneens door haar artistieke bezigheden worden ook haar ogen geopend voor de werkelijke verhoudingen in haar land.

Parallel aan het bewustwordingsproces van mevrouw Inés loopt dat van haar kleindochter Christina. Uiteindelijk komen oma en kleindochter in het kamp van de oppositie terecht. De roman kon, ondanks de duidelijke kritiek op het bewind van Pinochet, in 1986 in Chili een

best-seller worden. Wie dit boek gelezen heeft zal begrijpen waarom.

Jorge Edwards: De denkbeeldige vrouw. Ambo, Baarn en Novib, Den Haag 1990. 276 blz. f 37,50. (WH)

Satirische verhalen

De Chinese schrijfster Zhang Jie (geb. 1937) is zonder twijfel één van de belangrijkste auteurs in haar land. Doch ook in het Westen ondervindt haar werk steeds meer erkenning. Dit blijkt o.a. uit de toekenning van de Italiaanse Malaparte-prijs in 1989. Ook in Nederlandse vertaling verschenen al diverse van haar romans ('Zware Vleugels', 'De Ark').

Haar nieuwste boek, 'Als er niets gebeurt, blijft alles hetzelfde' bevat vijf verhalen die min of meer dezelfde thema's tot onderwerp hebben: machtsmisbruik, besluiteloosheid, bureaucratie, het gemarchandeerd m.b.t. verantwoordelijkheden en het geknoei achter de schermen. Dit alles in het China van nu.

In 'Het verslag van een discussie' steekt Zhang Jie op venijnige wijze de draak met de vergaderlust. Wanneer kameraad Jia-Yunshan is overleden heeft het begrafeniscomité, dat de zaken moet regelen, twee vergaderingen nodig om de waarde van de juiste urn te kunnen vaststellen. Hogerop wordt dit zo zorgvuldig tot stand gekomen voorstel echter afgewezen, omdat de rang van betrokkene te laag was. Het einde van het liedje is dat het comité opnieuw een morgen nodig heeft om met een nieuw voorstel te komen. Het wordt uiteindelijk een urn, niet van 100, maar van 80 yuan (1 yuan = ongeveer 1 gulden). Ondertussen ligt kameraad Jia-Yunshan al meer dan twee weken in het mortuarium.

Stuk voor stuk satirische verhalen van hoog niveau!

Zhang Jie: Als er niets gebeurt, blijft alles hetzelfde. De Geus, Breda 1990. 237 blz. f 34,50. (WH)

Krachtige vrouwen

Alice Schwarzer (1942) is sinds de oprichting in 1977 hoofdredactrice van het Westduitse feministische maandblad *Emma*. Daarnaast publiceerde ze talrijke boeken, waarvan de bekendste zijn: 'Het kleine verschil en de grote gevolgen' (1975) en 'Ge-

sprekken met Simone de Beauvoir' (1982). Vorig jaar verscheen van haar 'Warum gerade sie? Weibliche Rebellen', waarin ze 15 gesprekken bundelde met internationaal beroemde vrouwen. Sara/Van Gennep koos er 10 uit voor een Nederlandse vertaling (door Annelies Roskam), die dit jaar uitkwam onder de titel 'Tien vrouwen'.

In een lang voorwoord legt Schwarzer – op de van haar bekende pittige wijze – verantwoording af van haar keuze voor deze vrouwen. Ze zocht de redenen waarom juist zij zich konden ontwikkelen tot wie ze zijn. Dit blijkt o.a. te maken te hebben met hun veelal sterke 'mannelijke' kant, een taboe dat hen, naast succes, ook veel verachting oplevert van andere vrouwen. Het zijn spannende gesprekken geworden met de schrijfsters Elfriede Jelinek en Irmgard Keun, choreografe Pina Bausch, regisseuse Margaretha von Trotta, filmster Romy Schneider, actrice Inge Meysel, psychoanalytica Margarete Mitscherlich-Nielsen, de journalisten Rossana Rossanda (mede-oprichtster in '74 en tot juni '90 één der beide hoofdredacteurs van het Italiaanse links radicale dagblad *Il Manifesto*) en Marion Gräfin Dönhoff (uitgeefster van *Die Zeit*) en historica Renate Riemeck. Het laatste gesprek vond ik één van de meest boeiende: Riemeck was in 1950 de jongste professor in de BRD, in '58 het voorbeeld voor de opstandige studenten, in '60 eerste slachtoffer van de beruchte Berufsverbote, in '61 mede-oprichtster en voorzitter van de

Deutsche Friedensunion (voorloper van de Grünen) en pleegmoeder van Ulrike Meinhof (kopstuk van de RAF). Haar visies op hedendaagse historische ontwikkelingen (o.a. de opbloei van vrouwvijandige religies als christendom en islam) zijn nog steeds zeer de moeite van het kennisnemen waard.

Dat geldt overigens voor meer van de krachtige vrouwen uit deze bundel!

Alice Schwarzer: Tien vrouwen. Sara/Van Gennep, Amsterdam 1990. 171 blz. Geïll. f 34,50. (FS)

Sterk debuteert herdrukt

Najaar 1976 debuteerde de toen 22-jarige Leon de Winter met de verhalenbundel 'Over de leegte in de wereld', tevens het debuut van Uitgeverij In de Knipscheer. In de persreacties vielen termen als 'fascinerend proza', 'spannende teksten', 'subtiële fanta-

sie' en 'een sterk talent'. En dat heeft De Winter meer dan waargemaakt in zijn latere werk, o.a. 'Zoeken naar Eileen W.', 'La Place de la Bastille' (beide verfilmd) en 'Kaplan'. Die aparte, geheimzinnige en spannende sfeer zat al in de eerste verhalen. Het is dan ook heel verheugend dat deze – na drie drukken niet meer verkrijgbare – bundel opnieuw is uitgebracht, nu als een selectie van elf verhalen, in een andere volgorde en onder de nieuwe titel 'Eergisteren, overmorgen'.

Eén kort citaat uit het verhaal 'De man met de tas, evenals de chauffeur', ter illustratie van De Winter's unieke stijl:

'Het zonlicht droogde de dauw op bladeren en takken, de libelle en waterjuffer zaten uit te rusten van het scheren over het water van een nabijgelegen beekje, de herder was al lang weg (god weet waar hij nu is), de schilder lag bij de boerin in bed, de boer maakte het kippenhok schoon, de oude mannetjes waren gestorven, de eekhoorn was door een vos opgevreten, de waarom was tegen een lichtmast te pletter geslagen, toch waren die kinderen nog aan het spelen (bv. tikkertje). De man met de tas, evenals de chauffeur, kreeg een lift van een echtpaar in een lichtgrijze peugeot, dat op vakantie naar zee ging.'

Inderdaad, nog altijd fascinerend proza! Leon de Winter: **Eergisteren, overmorgen**. In de Knipscheer, Amsterdam, 1990. 145 blz., f 19,50. (FS)

Alice Walker's wijsheid

'De vrede komt als er oprecht om wordt gevraagd. De liefde overstroomt iedere tempel die haar gegeven wordt. De waarheid gedijt waar ze met waarheid wordt gevoed. Het vertrouwen belooft zichzelf.'

Sinds ik door mijn ervaringen met de dieren en de wilde bloemen tot deze overtuiging ben gekomen, heb ik gemerkt dat ik niet meer zo bang ben voor een atoomoorlog. Ik weet heel goed dat de kans bestaat dat we allemaal, misschien al heel gauw, omkomen in een holocaust op wereldschaal die, waarschijn-

lijk tegen hun wil, in het hart gegript stond van de uitvinders van de atoombom, zonder twijfel diep gekwetste en bange mensen. Maar ik weet ook dat we, zoals alle mensen op de aarde, de geneeskrachtige regen kunnen opwekken die in het hart van Black Elk (Sioux-chief; FS) gegript stond. Onze dood ligt in onze eigen handen.'

Dit citaat uit het slot van 'Onder woorden', het jongste boek van Alice Walker, geeft in een notendop de ontwikkelingsgang weer van deze zwarte schrijfster. Walker's diep gevoelde spiritualiteit was al te herkennen in o.a. 'De kleur paars', maar werd vooral duidelijk in haar vorig jaar verschenen monumentale roman 'De tempel van mijn gezet'.

'Onder woorden' is een selectie van essays, artikelen, lezingen en dagboekfragmenten. Ondanks de enorme diversiteit van onderwerpen is er een consistente levensbeschouwelijke lijn in deze bundel, waarin vrede, liefdevolheid en tolerantie hoog genoteerd staan, hetgeen overigens strijd met alles behalve uitsluit. Het laatste dagboekfragment gaat bijv. over Walker's deelname en arrestatie op 12 juni '87 bij de blokkade van de toegang tot het Concord Naval Weapons Station in noordelijk Californië. Andere onderwerpen zijn discriminatie (van vrouwen, zwarten, indianen, homo's), vegetarisme, tabaksverslaving, leven met je voorouders, relaties met planten en dieren, reizen naar China, Bali en Jamaica (Bob Marley's geboorteplaats) en

de controverse rond de verfilming van 'De kleur paars'. Kortom: vele tot nadenken stemmende opvattingen van een belangrijk auteur!

Alice Walker: **Onder woorden**. In de Knipscheer, Amsterdam 1990. 237 blz. f 34,50. (FS)

Boeiend sjamanisme

Er zijn nog maar 6% niet-industriële, 'primitieve' natuurvolkeren, 'mensen zonder geschiedenis' en ook die zullen – volgens bevolkingsdeskundigen – tegen het einde van de 20e eeuw voorgoed van deze aarde zijn verdwenen. De enigen die de onherroepelijke ondergang van deze in stamverband levende volkeren nog slechts kunnen vertragen zijn hun sjamanen (medicijnmannen). Dat schrijft de etnopsycholoog Holger Kalweit in

HOLGER KALWEIT

DE WERELD VAN DE SJAMAAN

Ontdekkingsreis in het onbekende landschap van de ziel

Met een voorwoord van Elisabeth Kübler-Ross

zijn diepgaande studie 'De wereld van de sjamaan. Ontdekkingsreis in het onbekende landschap van de ziel'.

Maar Kalweit wijst ook op een andere, buitengewoon interessante ontwikkeling, nl. dat die – lang als bizar beschouwde – geesteswereld van de sjamanen steeds meer het moderne, westers-wetenschappelijke bewustzijnsonderzoek begint te doordringen. Een toenemend aantal psychologen, antropologen en therapeuten ziet in dat de 'fabelachtige' ervaringskennis van deze 'gewone genezers' ons beperkte inzicht in de volledige psychische persoonlijkheid enorm kan vergroten. Dit werd overigens al vroegtijdig gesignaleerd door Carl Jung en humanistische wetenschappers als Aldous Huxley en Abraham Maslow, terwijl Mircea Eliade – expert op het gebied van magische culturen – daarom pleitte voor de herontdekking van de spirituele geschiedenis van de mensheid.

Aan dat laatste levert Kalweit een forse bijdrage, want zo'n tweederde van zijn boek bestaat uit de weergave van honderden – vaak ongelooflijke en 'griezellige' – sjamanistische ervaringen bij stammen van alle uithoeken van de wereld. Het gaat om uitermate intrigerende zaken als zielereizen, buitenlichamelijke ervaringen, vernietigingsrituelen in de onderwereld, geesthuwelijken en droomsexualiteit, heilige drugs, geslachtsverandering, zinnebeelden van bewustzijnsverandering en religie en wetenschap. Achterin is een tabel opgenomen van de 97 'behandelde' stammen en hun lokatie, als ook een notenlijst, een register en een literaturopgave met ver over de 600 titels. Zo'n grondig Duits werk dus, wetenschappelijk verantwoord en toch alles behalve saai!

Holger Kalweit: **De wereld van de sjamaan**. Kosmos, Utrecht/Antwerpen 1990. 307 blz. f 39,90. (FS)

Populaire tekenares

In november '89 ontving de tekenares Marjolein Bastin (46) voor 3 miljoen kijkers naar Sonja op Zondag de Publieksprijs '89 als meest populaire illustrator van Nederland. Met een record-aantal van 23% van de stemmen eindigde ze boven tekenaars als o.a. Peter Vos, Dick Bruna, Peter van Straaten en Rien Poortvliet. Over Bastin en haar schitterende natuurtekeningen kwam 10 augustus een deeltje uit in de AO (Actuele Onderwerpen)-reeks. AO-schrijver Gerard Koster geeft informatie over de Publieksprijs (de eerste, in '87, ging naar Kees van Kooten en in '88 won Annie M.G. Schmidt) en hij had een lang interview met deze bescheiden en gedreven kunstares, die minimaal 12 uur per dag, 7 dagen per week tekent. Het boekje (20 blz.; nr. 2327) is geïllustreerd met foto's en uiteraard een aantal tekeningen in kleur.

Voor belangstellenden noemen we hier ook nog enkele andere,

recente AO-tjes over: Zwarte topsporters, integratie of discriminatie (2324); Robert Ripley, de voorloper van het Guinness Boek of Records (2324); 25 jaar wijs met de Waddenzee (2325); de Tempelberg in Jeruzalem (2326) en kunststoffen (2328).

Bestellen kan door overmaking van f 3,50 op giro 287934 t.n.v. de Stichting IVIO/AO te Lelystad o.v.v. het gewenste nummer. Een abonnement op de elke week verschijnende AO-boekjes kost f 78,- per jaar of f 41,- per halfjaar. (FS)

Wim Heij
Frank Spoelstra

